

20

VUOSIKERTOMUS

22

KORKEIN OIKEUS
VUOSIKERTOMUS
2022

SISÄLTÖ

- 6** Presidentin katsaus
Tatu Leppänen
 - 12** Valituslupaharkinnasta
korkeimmassa oikeudessa
Kirsti Uusitalo
 - 24** Havaintoja rikosasioiden nimikkeistä
korkeimmassa oikeudessa
Timo Ojala
 - 38** Kansliapäällikön katsaus
Wilhelm Norrman
 - 44** Viestinnän merkitys korkeimmassa
oikeudessa on kasvanut
Pia Sive ja Minna Kuisma
 - 52** Ennakkoratkaisupyyntö
Euroopan unionin tuomioistuimelle
 - 54** Lausuntopyyntö Euroopan
ihmisoikeustuomioistuimelle
 - 56** Overview by the President
Tatu Leppänen
 - 62** Annetut lausunnot
 - 63** Vierailut ja tapahtumat
 - 64** Tilastot / Statistics
 - 70** Henkilökunta 31.12.2022
-

korkeinoikeus.fi @korkein_oikeus

Valokuvat **Anton Sucksdorff**
Ulkoasu **Dog Design**

PRESIDENTIN KATSAUS

Maailma ympärillämme muuttui 24. päivänä helmikuuta 2022. Tuona päivänä Venäjä aloitti raakalaismaisen, kansainvälisen oikeuden vastaisen hyökkäyssodan Ukrainassa. Vuosi 2022 jää valitettavasti historiaan vuotena, jolloin Euroopassa käytiin jälleen valtioiden välillä täysimittaista sotaa. Sodan hirviö oli taas lähellämme, kun olimme ehkä jo luulleet tai ainakin toivoneet, että se oli jäänyt historian hämärään Euroopan raunioittaneiden kahden maailmansodan jälkeen.

Samalla kriisi kirkasti Suomen ja Euroopan perustavanlaatuisia yhteiskunnallisia arvoja ja niiden merkitystä meille kaikille. Demokratia, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen ovat luovuttamattomia periaatteita, jotka muodostavat pohjan ihmisten hyvinvoinnille ja yhteiskuntien menestykselle. Ukrainalaiset ovat antaneet terveytensä ja henkensä niiden puolesta, ja myös muu Eurooppa on ryhdistäytynyt ja yhtenäistynyt tukemaan Ukrainaa sen taistelussa. Suomi haki nopeasti puolustusliitto Naton jäsenyyttä. Olemme osoittaneet, että imperialistisella, elämästä ja ihmisarvosta piittaamattomalla yksinvaltaisuudella ei enää ole sijaa Euroopassa.

Heikentyneellä turvallisuusympäristöllä tai sen seurauksilla ei ollut välittömiä vaikutuksia korkeimman oikeuden toimintaan vuonna 2022. Kuitenkin henkilöstön jaksamisen kannalta oli valitettavaa, että nämä uudet huolet tulivat lisäämään kuormitusta juuri, kun koronapandemian aiheuttamista rajoituksista alettiin päästä eroon.

Konkreettisena toimenä myös korkeimmassa oikeudessa panostettiin varautumisen ja valmiuden suunnitteluun ja perehdytykseen.

Korkeimman oikeuden lainkäyttöön kannalta vuosi 2022 oli kohtuullisen hyvä. Ratkaisutoiminnan laatu säilyi totutun korkealla tasolla. Ennakkopäätöstuomioistuimen tulokselle keskeisiä prejudikaatteja annettiin kuitenkin tavanomaista vähemmän, yhteensä vain 81 kappaletta. Pääsyynä tähän oli edellisenä vuotena myönnettyjen valituslupien pieni määrä, mihin puolestaan vaikutti asioiden käsittelyn hidastuminen hovioikeuksissa ja käräjäoikeuksissa korona-aikana. Vuonna 2022 valituslupia on myönnetty taas jonkin verran enemmän.

Muutoin vuoden 2022 määrällinen tulos oli hyvä. Asioita ratkaistiin enemmän kuin edellisenä vuotena ja enemmän kuin asioita saapui, joten vireillä olevien asioiden määrä laski. Myös käsittelyajat säilyivät hyvällä tasolla, joskin pientä nousua oli niissä havaittavissa.

Korkeimpaan oikeuteen saapuneiden asioiden määrä oli edelleen aiempia vuosia pienempi, vähän alle 1900 asiaa, mikä vastaa korona-vuoden 2020 tasoa. Odotettavissa kuitenkin on saapuvien asioiden määrän kasvua, kunhan hovioikeudet saavat purettua kertyneitä ruuhkia.

Saapuneiden asioiden määrän lasku on kohdistunut siviiliasioihin, kun taas rikosasioden määrä on pysynyt osapuilleen ennallaan. Kun lisäksi siviiliasioissa on usein kysymys jatkokäsittelyluvan myöntämisestä hovioikeudessa, merkitsee tämä sitä kielteistä kehityssuuntaa, että siviilioikeudellinen lainkäyttö on hiipumassa muiden tuomioistuinten tavoin myös korkeimmassa oikeudessa. Erityisasiaryhmistä todettakoon lisäksi, että vakuutusasioita ja maa- ja metsätalouden asioita saapui kumpaakin kertomusvuonna vain muutamia kymmeniä asioita.

Uusea vuonna 2022 annettu ennakkopäätös herätti laajaa huomiota julkisessa keskustelussa. Esimerkkinä voidaan mainita saamelaisien kalastusoikeutta koskeneet ratkaisut KKO 2022:25 ja 26. Jälkimmäisessä korkein oikeus katsoi tuolloisen kalastuslain säännöksen mukaisen erillisen kalastusluvan lupakäytäntöineen aiheuttavan niin merkittäviä rajoituksia paikallisille saamelaisille, että säännöksen soveltaminen olisi ollut ilmeisessä ristiriidassa heille perustuslaissa turvattujen oikeuksien kanssa. Kalastuslain säännös jätettiin perustuslain 106 §:n nojalla soveltamatta, ja syyte luvattomasta pyynnistä hylättiin. Mainita voidaan myös useampi sananvapauden käytön rajoihin liittynyt rikosasia (KKO 2022:1, 2022:8, 2022:30 ja 2022:63). Myös koronapandemia oli esillä lainkäytössä, vakuutus sopimuksen tulkintaa koskeneessa prejudikaatissa (KKO 2022:62).

Vuoteen osui myös harvinaisuus, täysistunnossa ratkaistu armonanomusta koskenut lausuntoasia (KKO 2022:78). Siinä korkein

Demokratia, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen ovat luovuttamat- tomia periaatteita.

oikeus katsoi aiempaa kantaansa muuttaen, että rikoksen perusteella määrätty liiketoimintakielto on sellainen muu rikosoikeudellinen seuraamus, josta tasavallan presidentti voi perustuslain 105 §:n 1 momentin nojalla armahtaa.

Uutuutena korkein oikeus esitti lokakuussa Euroopan ihmis-oikeustuomioistuimelle pyynnön neuvoa-antavasta lausunnosta ihmisoikeussopimuksen 16. lisäpöytäkirjan mukaisesti. Lausuntoa pyydettiin aikuisadoptiota koskevassa asiassa. Pyyntö on Suomesta ensimmäinen, ja ihmisoikeustuomioistuin on ylipäätään antanut toistaiseksi vain muutaman tällaisen lausunnon ihmisoikeussopimuksen tulkintaan tai soveltamiseen liittyvistä periaatekysymyksistä. Järjestelmä mahdollistaa vuoropuhelun vireillä olevassa asiassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen kanssa, jo vakiintuneen Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisujärjestelmän lisäksi.

Korkeimman oikeuden henkilökunnan vaihtuvuus jatkui kohtalaisena myös vuonna 2022. Jäsenistä jäivät eläkkeelle Marjut Jokela ja Päivi Hirvelä, ja uutena aloitti Pekka Pulkkinen, joka työskenteli aiemmin pitkään siviilioikeuden lainvalmistelutehtävissä oikeusministeriössä. Tuomarinuraansa jatkaneiden esittelijöiden tilalle saatiin edelleen rekrytoitua kyvykkäitä nuoria juristeja. Samoin olemme saaneet nauttia kanslian ammattitaitoisen henkilökunnan työn tuloksista. Tuomioistuinlaitoksen kansliahenkilökunnan tehtävien vaativuus edellyttäisi, että palkkatasoon saataisiin parannusta aikaan.

Tuomioistuinten toimintaa säännellään lailla ja tuomioistuimen itsensä hyväksymällä työjärjestyksellä. Korkeimman oikeuden sisäisen työskentelyn kehittämisessä ja järjestämisessä saavutettiin se virstanpylväs, että korkein oikeus vahvisti itselleen uuden työjärjestyksen (335/2022), joka tuli voimaan kesäkuun alusta 2022. Aiempi työjärjestys, joka oli vuodelta 2006, oli jo ehtinyt osin vanhentua ja oli modernisoinnin tarpeessa. Sisällöllisesti kyse ei kuitenkaan ole ollut suuresta reformista, vaan pienemmistä uudistuksista ja parannuksista työjärjestyksen eri kohdissa. Kokemukset uudistuksista ovat olleet vasta lyhytaikaisia mutta myönteisiä.

Lainkäyttöasioiden käsittelyn osalta työjärjestyksen 2 lukuun on muun muassa otettu aiempaa tarkemmat määräykset asioiden jakamisen ja ratkaisukokoonpanojen muodostamisen perusteista, mikä samalla lisää käsittelyn läpinäkyvyyttä. Jäsenten työn etupainoisuutta on lisätty siten, että tarkastava jäsen määrätään aiempaa useammissa asioissa heti valitusluvan myöntämisen jälkeen. Myös ratkaisujen julkaisemisen peruseriaatteet on nostettu työjärjestykseen.

Hallinnollisten asioiden käsittelyn osalta työjärjestyksen 3 luvussa on säilytetty se kollegiaalisessa korkeimmassa oikeudessa tärkeä

Suomi on korkeatasoinen oikeusvaltio.

periaate, että täysistunto on ylin päättävä elin myös hallinnollisissa asioissa. Kuitenkin juoksevia hallintoasioita on aiempaa enemmän siirretty käsiteltäviksi viisijäsenisessä kansliatoimikunnassa. Näitä ovat muun muassa määräaikaisten tuomarinimitykset muihin tuomioistuihin, päällikkötuomareita lukuun ottamatta. Työjärjestyksen 4 lukuun on otettu määräykset esittelijöiden asiaryhmistä ja asiaryhmän päällikkönä toimivasta esittelijästä, samoin kuin kanslian vastuualueista ja niiden esihenkilöistä.

Työjärjestyksen viimeisessä 5 luvussa on muun ohella uusi yleisluonteinen määräys korkeimman oikeuden perustuslaissa säädetystä lainkäytön valvontatehtävästä. Määräyksen mukaan tätä tehtävää toteutetaan ylläpitämällä ja kehittämällä yhteyksiä muihin tuomioistuihin ja Tuomioistuinvirastoon sekä seuraamalla asioiden ratkaisemisen yhteydessä lainkäytön yhtenäisyyttä, laatua ja joutuisuutta.

Osana tätä hyvää yhteistyötä korkein oikeus käynnisti toimintavuotena vierailukierroksen kaikkiin hovioikeuksiin. Ensimmäisenä vierailukohteena oli toukokuussa Itä-Suomen hovioikeus Kuopiossa, jossa käytiin molemmien puolin hyödyllistä keskustelua yhteisistä kysymyksistä. Marraskuun alussa korkein oikeus järjesti Helsingissä pitkistä aikaa käräjäoikeuspäivän, johon osallistui noin 350 tuomaria ja käräjänotaaria kaikista käräjäoikeuksista. Pääteemoina olivat tuomion kirjoittaminen, oikeusvaltiokysymykset ja työhyvinvointi.

Käytännön yhteistyö on jatkunut hyvänä myös muiden ohella korkeimman hallinto-oikeuden kanssa. Keväällä järjestettiin ylimpien tuomioistuinten tuomareiden yhteinen seminaari ratkaisujen kirjoittamisen kysymyksistä. Istuntosalimme on myös ollut korkeimman hallinto-oikeuden käytettävissä suullisiin käsittelyihin heidän väistölakautensa aikana.

Yksi vuoden 2022 ilonaiheista oli muutoinkin talon avautuminen hankalimman korona-ajan jälkeen ja sidosryhmäyhteistyön uudelleen aktivoituminen. Pääsimme osallistumaan moniin syksyllä järjestettyihin oikeuslaitoksen tapahtumiin, ja meillä kävi paljon vierailijoita. Oma henkilökuntamme palasi melko laajasti lähityöhön, ja henkilökunnan virkistystilaisuuksia pystyttiin taas järjestämään. Työyhteisöön ja työhyvinvointiin on kuitenkin edelleen panostettava.

Myös ylimpien tuomioistuinten kansainvälinen yhteistyö virisi uudelleen täyteen vauhtiin lähitapaamisineen, sekä Pohjoismaiden, Euroopan unionin että Euroopan neuvoston piirissä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen presidentti Robert Spano vieraili Suomessa ja myös korkeimmassa oikeudessa toukokuussa. Vierailun yhteydessä saatoimme yhdessä presidentti Kari Kuusiniemen kanssa luovuttaa kirjeet korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden liittymisestä ihmisoikeustuomioistuimen yhteydessä toimivaan ylimpien tuomioistuinten verkostoon (Superior Courts Network).

Suomi on korkeatasoinen oikeusvaltio, ja oikeuslaitoksen käytännön toiminta ja toiminnan laatu on pääosin hyvää. Prosessien pitkä kesto ja korkeat kustannukset asianosaisille ovat kuitenkin olleet jo pitkään yleisesti tunnustettuja ongelmia. Siviiliasioissa tämä on johtanut prosessikynnyksen liialliseen nousuun, kun aiheellisiakin oikeudenkäyntejä jätetään käynnistämättä keston ja kustannusten pelon vuoksi. Tuomioistuimeen pitää olla tosiasiallinen pääsy, ja sieltä pitää päästä kohtuullisesti myös pois. Keskeisenä syynä tilanteeseen on tuomioistuinlaitoksen riittämätön perusrahoitus, joka on johtanut ruuhkautumiseen erityisesti suurissa tuomioistuinmissa. Tuomioistuinten henkilökunnalle tämä on merkinnyt kuormitumista ja työhyvinvoinnin laskemista.

Vuonna 2022 alkoi näyttää siltä, että tähän ongelmaan toden teolla tartutaan. Oikeusministeriössä valmistui muun muassa Oikeudenkäytön kehitystyöryhmän mietintö (OM 2022:39), jossa arvioitiin oikeudenkäytön kehittämistavoitteita ja -toimenpiteitä eri aikajäniteillä. Loppuvuonna valtioneuvosto antoi eduskunnalle kautta aikojen ensimmäisen selonteon oikeudenhoidosta (VNS 13/2022 vp), jossa muun muassa todettiin tarvittava perusrahoituksen lisämäärä ja ne tavoitteet, joihin lisäyksellä voidaan päästä. Aivan toimintavuoden lopussa oikeusministeriössä oli lisäksi vireillä työryhmän asettaminen valmistelemaan laajasti oikeuslaitoksen kehittämistä.

Todettu valtioneuvostotason aktiivisuus antaa aihetta varovaiseen optimismiin tuomioistuinlaitoksen resurssoinnin ja lainsäädännön kehittymisestä myönteiseen ja vaikuttavaan suuntaan lähivuosina. Tämän lisäksi on selvää, että myös tuomioistuinlaitoksen ja muun oikeuslaitoksen itsensä täytyy jatkuvasti kriittisesti arvioida ja kehittää omaa käytännön toimintaansa prosessien sujuvoittamiseksi ja resurssien tarkoituksenmukaiseksi käyttämiseksi. Tätä kehitystyötä tekevät riippumattomat tuomioistuimet ja Tuomioistuinvirasto toivottavasti edelleen tiivistyvässä yhteistyössä syyttäjälaitoksen, asianajajakunnan ja muiden sidosryhmien kanssa. Tuomioistuinlaitoksen oman kehittämistyön suuntaviivoja on laadittu vuonna 2022 tuomioistuinlaitoksen strategiatyössä, jossa myös korkein oikeus on ollut edustettuna.

Voimme lähteä siitä, että tulevana vuotena 2023 korkeimman oikeuden toiminta jatkuu vakaana ja että toimintaympäristö kehittyy vähitellen myönteiseen suuntaan. Konkreettinen muutos tulee olemaan uusi Aipa-asianhallintajärjestelmä, joka toivottavasti viimein saadaan otettua loppuvuonna käyttöön. Samalla jatkuu orientoituminen tulevaan todistelun videotallentamiseen käräjäoikeuksissa, joka näillä näkymin toteutuisi vuonna 2024.

Kiitän korkeimman oikeuden henkilökuntaa hyvästä työstä ja yhteistyökumppaneita hyvästä yhteistyöstä myös vuonna 2022.

KIRSTI UUSITALO

VALITUSLUPA- HARKINNASTA KORKEIMMASSA OIKEUDESSA

Muutoksenhaun kohteena olevan oikeuskysymyksen ja oikeustapauksen laatu sekä valituslupahakemus ratkaisevat sen, voidaanko valituslupa myöntää.

Valituslupajärjestelmällä on tärkeä merkitys korkeimman oikeuden toiminnalle ennakkopäätöstuomioistuimena

Korkein oikeus on toiminut ennakkopäätöstuomioistuimena jo vuodesta 1980 lukien eli yli neljäkymmentä vuotta. Vuoden 1980 alusta lukien otettiin käyttöön valituslupajärjestelmä, jonka tarkoituksena on parantaa korkeimman oikeuden edellytyksiä toimia oikeuskäytäntöä ohjaavana ylimpänä tuomioistuimena riita- ja rikosasioissa. Korkeimman oikeuden rajalliset resurssit eivät riittäisi siihen, että kaikki tai edes merkittävästi nykyistä suurempi osa hovioikeuksissa ratkaistavista asioista käsiteltäisiin muutoksenhaun johdosta vielä myös kolmannessa oikeusasteessa. Asianosaisten maksettavaksi kertyvät oikeudenkäyntikulut ja oikeudenkäyntien jo nykyisellään usein pitkä kesto huomioon ottaen huomattavasti nykyistä useampien asioiden käsittely kolmessa oikeusasteessa vaatisi liikaa myös asianosaisten resursseja. Korkein oikeus kuitenkin käsittelee vuosittain jonkin verran myös asioita, joissa valituslupajärjestelmä ei ole käytössä. Tällaisia ovat esimerkiksi eräät hovioikeuksien ensimmäisenä oikeusasteena ratkaisemat rikosasiat, joiden määrä vuosittain on suhteellisen vähäinen.

Hovioikeuden toisena asteena antamaan tuomioon tai päätökseen haetaan muutosta korkeimmalta oikeudelta valittamalla. Muutoksenhaku käräjäoikeuden maa-oikeutena antamiin ratkaisuihin sekä eräisiin markkinaoikeuden ja vakuutus-oikeuden antamiin ratkaisuihin tapahtuu myös valittamalla korkeimpaan oikeuteen. Muutoksenhaun edellytyksenä kaikissa näissä tapauksissa kuitenkin on, että asialle myönnetään valituslupa. Jos valituslupaa ei myönnetä, asian käsittely korkeimmassa oikeudessa päättyy ja valituksen kohteena oleva ratkaisu jää pysyväksi eli saa lainvoiman. Valituslupa on viime vuosina myönnetty vain alle seitsemälle prosentille korkeimpaan oikeuteen saapuneista valituslupa-asioista. Viime vuosina valituslupia on myönnetty suunnilleen yhtä paljon niin riita- kuin rikosasioissakin, vaikka korkeimpaan oikeuteen saapuvien riita-asioden määrä on jo pitkään ollut vähenemään päin.

Valituslupan myöntämisen perusteet

Oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n mukaan valituslupa voidaan myöntää ainoastaan, jos lain soveltamisen kannalta muissa samantyyppisissä tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeätä saattaa asia korkeimman oikeuden ratkaistavaksi taikka jos siihen on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen sellaisen oikeudenkäynti- tai muun virheen takia, jonka perusteella ratkaisu olisi purettava tai poistettava, tahi jos valituslupan myöntämiseen on muu painava syy.

Pelkästään muutoksenhaun kohteena olevan ratkaisun perustelujen tai lopputuloksenkaan mahdollinen virheellisyys ei siis ole

Valituslupa on viime vuosina myönnetty vain alle seitsemälle prosentille korkeimpaan oikeuteen saapuneista valituslupa-asioista.

peruste valituslupan myöntämiselle. Siitä seikasta, että korkein oikeus ei ole myöntänyt valituslupaa johonkin alemman oikeusasteen ratkaisuun, ei siis voi vetää sellaista johtopäätöstä, että valituslupahakemuksen kohteena ollut ratkaisu ja siinä tehty oikeuskysymyksen arviointi olisi korkeimman oikeuden kannan mukainen.

Vuonna 2005 tehdyllä lainmuutoksella parannettiin vielä lisää korkeimman oikeuden edellytyksiä keskittyä oikeuskäytäntöä ohjaavien ennakkopäätösten antamiseen. Valituslupan rajaamisen mahdollisuudella parannettiin korkeimman oikeuden edellytyksiä myöntää valituslupia etenkin oikeudellisesti merkittävissä kysymyksissä silloin, kun kysymys on tosiseikastoltaan laajasta asiasta.

Oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan valituslupa voidaan myöntää osittain. Tällöin valituslupa voidaan rajoittaa koskemaan 1) osaa hovioikeuden ratkaisusta taikka 2) kysymystä, jonka ratkaiseminen on tarpeen oikeuskäytännön ohjaimiseksi tai valituslupaperusteen kannalta muutoin. Nykyään noin neljäsosa valitusluvista myönnetään tällä tavoin rajoitettuna johonkin osaan hovioikeuden ratkaisusta tai johonkin säännöksessä tarkoitettuun kysymykseen.

Säännöksen 1 kohdassa tarkoitettu osa hovioikeuden ratkaisusta voi olla esimerkiksi väli- tai osatuomiolla ratkaistavissa oleva kysymys, mutta se voi olla myös tätä pienempi osakysymys. Näytönarviointi ei tällöin rajoitu valituslupan ulkopuolelle. Jos valituslupa taas myönnetään säännöksen 2 kohdan mukaisesti, valituslupa rajoitetaan itsenäisesti ratkaistavissa olevaa osaa suppeampaan kysymykseen. Tällöin korkein oikeus voi muilta osin perustaa ratkaisunsa valituksen

kohteena olevassa ratkaisussa todettuihin seikkoihin, eli kysymykseen mahdollisesti liittyvä näytönarviointi rajoitetaan valituslupan ulkopuolelle. Jos valituslupa myönnetään osittain, kysymys valituslupan myöntämisestä muulta osalta voidaan siirtää ratkaistavaksi valituksen käsittelyn yhteydessä.

Valituslupaperusteista tärkein on ennakkopäätösperuste

Korkeimman oikeuden tärkeimmän tehtävän mukaisesti merkittävin valituslupaperusteista on käytännössä oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:ssä ensiksi mainittu ennakkopäätös- eli prejudikaattiperuste. Valituslupa myönnetään silloin sen vuoksi, että lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman oikeuden ratkaistavaksi.

Tällaisessa tapauksessa annettavalla ennakkopäätöksellä on merkitystä muutenkin kuin vain ratkaistavana olevassa jutussa. Se ilmaisee oikeusohjeen, jolla on merkitystä muissa vastaavissa tapauksissa. Ennakkopäätökset voivat siten täydentää lainsäädäntöä antamalla ohjeita laintulkinnasta ja -soveltamisesta. Ennakkopäätöksillä voidaan myös luoda oikeutta lailla säätelemättömissä tilanteissa tai kehittää oikeutta yhteiskunnallisten olosuhteiden muuttuessa. Oikeuskäytännön yhtenäisyydellä tarkoitetaan sitä, että lakia sovelletaan kaikissa Suomen tuomioistuimissa samalla tavoin ja ihmiset siten ovat yhdenvertaisessa asemassa tuomioistuimen edessä. Hovioikeuksilla, jotka valvovat käräjäoikeuksien lainkäyttöä omissa hovioikeuspiireissään, ei ole samanlaisia mahdollisuuksia kuin korkeimmalla oikeudella ohjata oikeuskäytäntöä valtakunnallisesti.

Ennakkopäätösten tarvetta on viime vuosikymmeninä erityisesti korostanut lainkäytön 1990-luvulta lukien jatkuvasti kasvanut kansainvälistyminen ja myös kansallinen perusoikeusuudistus 1990-luvun puolivälissä. Ennakkopäätösperusteella valituslupa myönnetään usein asiassa, jossa esille tulleella oikeuskysymyksellä on kytkentä perus- tai ihmisoikeuksiin tai unionin oikeuden soveltamiseen. Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksillä voidaan ohjata lainkäyttöä silloin, jos perustuslain ja tavallisen lain välillä on vaikea soveltamisongelma tai niiden välillä vaikuttaa olevan ristiriitaa.

Korkeimmalla oikeudella on ollut merkittävä rooli Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöjen läpiviemisessä kansalliseen lainkäyttöön. Esimerkkinä tästä ovat rikosprosessioikeutta koskevat monet ennakkopäätökset viimeisiltä kymmeneltä vuodelta. Vuonna 2022 valituslupa myönnettiin esimerkiksi kahdessa adoptio-oikeutta koskevassa asiassa (valitusluvat 2022–22 ja 23). Toisessa niistä korkein oikeus pyysi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta neuvoa-antavan lausunnon ennen asian

Uudelle ennakkopäätökselle voi olla tarvetta sen vuoksi, että aiemmin annetun ennakkopäätöksen taustalla oleva lainsäädäntö muuttuu.

ratkaisemista korkeimmassa oikeudessa. Ennakkoratkaisuja unionin oikeuden tulkinnasta on unionin tuomioistuimelta viime vuosina pyydetty ja saatu useita. Vuonna 2022 valituslupa on myönnetty esimerkiksi unionin oikeuteen liittyvästä kysymyksestä koskien lentomat-kustajan oikeuksia lennon viivästyessä (valituslupa 2022–128).

Ennakkopäätökset on joskus jaoteltu niin sanottuihin deklaratii- siin ja demonstratiivisiin prejudikaatteihin. Ensin mainitulla deklara- tiivisella prejudikaatilla tarkoitetaan sellaista ennakkopäätöstä, jossa korkeimman oikeuden ratkaistavana on puhdas lainopillinen ongelma kuten se, mikä jonkin lainsäädännön oikea tulkinta on. Korkeimman oikeuden ratkaisun perusteluista ilmenee ratkaistavana olleen kysy- myksen oikeudellinen analyysi ja oikeusohje, jota lainkäyttäjät voivat soveltaa arvioidessaan vastaavia oikeuskysymyksiä tulevaisuudessa. Korkeimman oikeuden ratkaisun perustelujen merkitys on näissäkin tapauksissa usein suuri, vaikka ratkaisun lopputuloksellakin on suu- rempi merkitys kuin demonstratiivisen prejudikaatin kohdalla. Täl- laisten ennakkopäätösten antamisen merkitys on siinä, että olemassa oleva ennakkopäätös jostakin oikeuskysymyksestä muodostaa oikeu- dellisen harkinnan lähtökohdan niin korkeimmassa oikeudessa kuin alemmissakin tuomioistuimissa. Lainkäytön ennustettavuus ja oikeus- varmuus eli tuomioistuinten ratkaisujen pysyvyys vahvasti puoltavat sitä, että alemmat oikeusasteet noudattavat ennakkopäätöksiä.

Ennakkopäätökset koskevat yksittäisiä oikeusjuttuja

Ennakkopäätös ei kuitenkaan ole oikeudellisesti sitova, vaan siitä voidaan poiketa silloin, kun siihen on riittävät ja vakuuttavat perus- teet. Korkein oikeus itse voi poiketa aiemmasta ennakkopäätökse- stään vain vahvennetussa jaostossa tai täysistunnossa tehtävällä ratkaisulla. Tarvetta tähän voi ilmetä esimerkiksi, jos ratkaisulle

merkitykselliset yhteiskunnalliset olosuhteet jollain tapaa olennaisesti muuttuvat.

Uudelle ennakkopäätökselle voi olla tarvetta sen vuoksi, että aiemmin annetun ennakkopäätöksen taustalla oleva lainsäädäntö muuttuu. Tällöin ei tietenkään ole kysymys aiemmasta ratkaisusta poikkeamisesta, vaan uuden lainmuutoksen soveltamisesta.

Ennakkopäätöksen antamisen mahdollisuutta voi joskus rajoittaa se, että korkein oikeus ei anna sitovia abstrakteja oikeusohjeita, vaan sen ratkaisut koskevat aina sen käsiteltävänä ollutta yksittäistä oikeusjuttua. Joskus voi käydä niin, että hyvästä ja ennakkopäätöstä kaipaavasta kysymyksestä ei voida juuri käsillä olevassa asiassa myöntää valituslupaa sen vuoksi, että valituslupahakemuksen kohteena olevassa asiassa prosessuaalinen asetelma korkeimmassa oikeudessa ei mahdollista asian arvioimista riittävän laajasti.

Esimerkiksi vahingonkorvauksen tai rangaistuksen määrää arvioitaessa muutoksenhakusasetelma voi määrätä korkeimman oikeuden harkintavallan rajat niin, että juuri tässä tapauksessa annettava ratkaisu ei olisi riittävän kattava vastaus esillä olevan oikeuskysymyksen kokonaisvaltaiseen arviointiin. Arvioitavana oleva rikoksen seuraamus voi esimerkiksi olla muutettavissa vain lievempään suuntaan ainoastaan vastaajan valitettua tuomiosta. Joissain tapauksissa asianosaisen vetoamistaakka on puolestaan voinut rajata oikeudellisessa arvioinnissa huomioon otettavia seikkoja tavalla, joka on tehnyt juuri käsillä olevasta jutusta jollain tapaa epätyypillisen tai epäedustavan. Ennakkopäätökseksi valikoituvan tapauksen on oltava riittävän edustava lajissaan, jotta ratkaisusta on yleistettävissä muihinkin vastaaviin tapauksiin soveltuva oikeusohje.

Ennakkopäätöksiä annetaan ajankohtaisista oikeuskysymyksistä, joilla on yleistä mielenkiintoa

Oikeuskäytännön ohjaamisen kannalta keskeistä on, että ennakkopäätöksiä annetaan ajankohtaisista oikeuskysymyksistä, joilla on yleistä mielenkiintoa ja käytännöllistä merkitystä. Esimerkiksi työoikeudelliset riita-asiat, joita hovioikeuksissa käsitellään paljon, ovat tässä suhteessa otollisia ennakkopäätöksen antamiselle. Monissa perhe- ja perintöoikeudellisissa tapauksissa esiintyvät oikeuskysymykset puolestaan ovat usein liian yksittäistapauksellisia ennakkopäätöksen kohteiksi puuttuvan yleistettävyyden vuoksi, vaikka tämä asiaryhmä onkin hovioikeuksissa myös suuri.

Toisinaan riittävä käsitys oikeuskäytännön kannasta on saatavissa vasta useamman prejudikaatin sarjasta, jossa asian eri puolet tulevat riittävästi käsitellyiksi. Hetkittäin voi siis syntyä tilanteita, joissa korkein oikeus myöntää samaa aihepiiriä koskevaan oikeuskysymykseen lyhyessä ajassa useita valituslupia.

Valituslupan myöntämisen esteeksi voi kuitenkin myös muodostua se, että kysymyksestä ja siihen liittyvästä aihepiiristä on jo annettu yksi tai useampi ennakkopäätös. Viime vuosina useita ennakkopäätöksiä on annettu esimerkiksi näytön arvioinnista seksuaalirikoksissa ja rangaistuskäytännöstä huumausainerikoksissa. Näytön arvioinnin lähtökohtia hyvin kuvaava korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2013:96 on yksi alempien oikeuksien tuomioiden perusteluissa useimmiten siteeratuista prejudikaateista. Vuonna 2022 yhtään valituslupaa ei myönnetty pelkkää näytön arviointia koskevasta kysymyksestä. Koskien rangaistuksen määräämistä muun muassa huumausainerikoksissa myönnettiin useita valituslupia myös vuonna 2022.

Sekä näytön arvioinnissa että rangaistuksen määräämisessä on kysymys sellaisesta arvioinnista, jossa lainsäätäjä on tarkoittanutkin jättää yksittäiselle lainkäyttäjälle suuren harkintavallan ja jossa aina on kysymys käsillä olevan asian yksityiskohtien perusteella tehtävästä arvioinnista. Korkeimman oikeuden ei käsitykseni mukaan ole perusteltua eikä oikeastaan mahdollistakaan määritellä tyhjentävästi esimerkiksi eri rikosten perusteella määrättäviä seuraamuksia, saati sitä, miten tuomioistuimen tulee arvioida sille esitettyä näyttöä kussakin yksittäistapauksessa. Korkeimman oikeuden tällaisessa kysymyksessä antamassa ennakkopäätöksessä onkin kysymys oikeastaan esimerkinomaisesta ratkaisusta koskien sitä, mitä kaikkea tällaista kysymystä koskevassa ratkaisuharkinnassa voidaan ainakin ottaa huomioon. Olennaista on siis se, miten ja millä seikoilla korkein oikeus on ratkaisunsa perustellut. Sen sijaan se, mikä ratkaisun lopputulos korkeimman oikeuden käsiteltävänä olevassa tapauksessa on ollut, on oikeaksi arvioitu lopputulema vain siinä yksittäistapauksessa. Kysymyksessä tällöin on edellä jo mainittu niin sanottu demonstratiivinen prejudikaatti.

Muut valituslupaperusteet

Ennakkopäätösperusteesta poiketen yksittäistapauksissa olevaa oikeusturvaintressiä suojaavat muut oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n mukaiset valituslupaperusteet eli niin sanotut purkuperuste ja painavan syyn peruste. Purkuperusteella valituslupa voidaan myöntää silloin, kun oikeudenkäyntimenettelyssä tai asian ratkaisussa on tapahtunut jokin sellainen vakava virhe, jonka vuoksi muutoksenhaun kohteena oleva ratkaistu voitaisiin poistaa tai purkaa.

Tämä valituslupan myöntämisperuste liittyy siis ylimääräistä muutoksenhakua koskeviin säännöksiin. Tarkoituksena on, että selvässä virhetilanteessa asianosaisen ei tarvitse odottaa ratkaisun lainvoimaistumista ja tarttua sen jälkeen ylimääräiseen muutoksenhakuun. On kuitenkin muistettava, että tuomioistuimen ratkaisun poistamisen tai purkamisen kynnys on hyvin korkealla ja asianosaisen itsensä

Korkein oikeus ei perustele valitusluparatkaisujaan.

on osattava vedota tapahtuneeseen virheeseen. Tästä valituslupa-perusteesta on voinut olla kysymys esimerkiksi, kun korkein oikeus on myöntänyt valitusluvan hovioikeuden jatkokäsittelyluvan evänsseen ratkaisuun tai ratkaisuun, jolla hovioikeus on hylännyt asianosaisen pyynnön pääkäsittelyn toimittamisesta hovioikeudessa.

Oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:ssä kolmantena mainittu painavan syyn peruste liittyy puolestaan oikeustapauksen erityiseen merkityksellisyyteen kysymyksessä olevalle asianosaiselle. Tällä perusteella valituslupa myönnetään yleensä vain hyvin poikkeuksellisesti. Tyypillisesti tämä valituslupaperuste on voinut täytyä esimerkiksi myönnettäessä valituslupa vakuutus oikeuden tapaturma-asiaa antamaan tapaturman ja vahingon välistä syy-yhteyttä koskevaan kysymykseen.

Myös asiamiesten laatimissa valituslupahakemuksissa vedotaan yllättävän usein siihen, että tapauksessa täytyisivät kaikki valitusluvan myöntämisen perusteet. Todellisuudessa näin on kuitenkin vain äärimmäisen harvoin.

Jo alimmasta oikeusasteesta lähtien laadukas prosessi on usein valitusluvan myöntämisen edellytyksenä

Korkein oikeus ei perustele valitusluparatkaisujaan. Valitusluparatkaisujen perustelemisen tarpeesta on käyty aika ajoin keskustelua koko valituslupajärjestelmän yli neljäkymmenen vuoden olemassaolon ajan. Erityisesti oikeudenkäyntiasiamiehet kaipaisivat valitusluparatkaisuille perusteluja oppiakseen paremmin arvioimaan valitusluvan myöntämisen perusteita. Käytännössä olisi kuitenkin mahdotonta, että korkein oikeus voisi perustella kielteiset valitusluparatkaisunsa ja samalla toimia tehokkaasti ennakkopäätöstuomioistuimena.

Voi myös kysyä, minkälainen perustelu sitten riittäisi asianosaiselle tai hänen asiamiehelleen, kun valituslupahakemus on tullut

hylätyksi. Jos ratkaisun perusteluissa todettaisiin vain, että luvan myöntämiselle ei ole täyttynyt mikään edellä kuvatuista valituslupa-perusteista, ratkaisun perustelu ei valaisisi korkeimmassa oikeudessa tapahtunutta harkintaa yhtään sen enempää kuin nykyinenkään tapa ilmoittaa vain siitä, onko lupa myönnetty vai ei. Jos taas kielteinen luparatkaisu sisältäisi tätä kattavamman, oikeustapauksen substanssiin ulottuvan perustelun, olisi tällaisen perustelun laatiminen hyvinkin työlästä ja aikaa vievää.

Kuten olen edellä pyrkinyt kuvaamaan, valitusluvan myöntämisen edellytyksiä koskeva harkinta korkeimmassa oikeudessa on monitahoinen kysymys, jossa valitusluvan myöntämistä puoltavia seikkoja ja sitä vastaan puhuvia seikkoja arvioidaan huolellisesti kussakin tapauksessa. Tällaisen arvioinnin kuvaaminen valitusluparatkaisun perusteluissa vaatisi paljon aikaa ja työtä. Vain silloin tällöin olisi kysymys esimerkiksi pelkästään siitä, että valituslupahakemuksessa esitetystä oikeuskysymyksestä olisi jo annettu juuri tapaukseen sopiva aiempi ennakkopäätös ja viittaaminen siihen riittäisi kielteisen valitusluparatkaisun perusteluksi.

Valituslupahakemus sekä muutoksenhaun kohteena olevan oikeuskysymyksen ja oikeustapauksen laatu ratkaisevat sen, voidaanko valituslupa myöntää. Onkin suotavaa käyttää valituslupahakemuksen laatimisessa asiamiestä, joka oikeudellisella asiantuntemuksellaan kykenee arvioimaan valituslupaperusteiden täyttymistä asiassa, jossa muutoksenhakua korkeimpaan oikeuteen harkitaan. Huolellinen asianajo jo alemmissa oikeusasteissa on myös olennaista – uusien seikkojen tai todisteiden esittäminen on vain poikkeuksellisesti mahdollista korkeimmassa oikeudessa. Joskus eteen tulee myös sellainen valituslupahakemus, jossa vasta hovioikeusvaiheen jälkeen esitetään kokonaan uusi oikeudellinen arviointi asiasta. Prosessiasetelma voi silloin muodostua valitusluvan myöntämisen esteeksi. Liikaa ei siis voi korostaa jo käräjäoikeudesta asti laadukkaan oikeudenkäynnin tarpeellisuutta – harjoituskiirroksia oikeudenkäynneissä ei ole.

Joskus valituslupa tulee myönnettyä oikeustapaukseen, joka tarkemman tutkimisen myötä osoittautuukin jollain tapaa ennakkopäätökseksi sopimattomaksi. Se, että korkein oikeus ei julkaise jotain ratkaisuaan asiassa, johon se on myöntänyt valitusluvan, merkitsee sitä, että korkein oikeus itse ei pidä ratkaisua sellaisena oikeusohjeena, joka olisi yleistettävissä muihinkin asioihin. Kysymyksessä ei siis ole ennakkopäätös. Tällainen ratkaisu voi muuten olla mielenkiintoista luettavaa ja näitä ratkaisuja korkeimmassa oikeudessa usein tutkitaan, kun samaan kysymykseen haetaan uudemman kerran valituslupaa.

TIMO OJALA

HAVAINTOJA RIKOSASIOIDEN NIMIKKEISTÄ KORKEIMMASSA OIKEUDESSA

Korkeimmassa oikeudessa käsiteltävien rikosnimikkeiden suhteelliset osuudet poikkeavat merkittävästi vertailussa sekä käräjäoikeusvaiheeseen että hovioikeusvaiheeseen.

1. Aluksi

Korkein oikeus toimii prejudikaattituomioistuimena. Täyteen tutkintaan ja ratkaistavaksi otetaan ennen muuta sellaiset asiat, joilla ajatellaan olevan prejudikaattiarvoa. Ratkaisusta tulisi olla ohjeeksi ja opiksi myös muissa vastedes ratkaistavissa asioissa. Ennakkopäätöksiä voidaan antaa kuitenkin vain niistä asioista, joissa pyydetään valituslupaa korkeimmalta oikeudelta. Ennakkopäätöksiä ei välttämättä kyetä antamaan kaikista tärkeistä kysymyksistä jo yksin sen vuoksi, että tällaisia juttuja ei syystä tai toisesta ajeta korkeimpaan oikeuteen saakka.

Tämän kirjoituksen kohteena ovat rikosasiat. Tarkastelen rikosasioiden laatua ja siinä tapahtuvia muutoksia viranomaisille tehtävistä ilmoituksista asioiden laatuun käräjäoikeuksissa sekä hovioikeuksissa ja lopulta korkeimmassa oikeudessa. Tarkastelen sitä, minkälaisia muutoksia eräissä valituissa rikosasioiden nimikkeissä tapahtuu käsittelyketjun eri vaiheissa ja minkälaisen osuuden nämä rikokset muodostavat korkeimman oikeuden rikosasioista. Lopuksi käyn läpi, miten paljon valituslupia näissä rikostyypeissä on viime vuosina myönnetty ja mikä on näissä asioissa annettujen prejudikaattien määrä.

Olen valinnut tarkastelun kohteeksi Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin Rikollisuustilanne 2021 -katsauksessa (Krimo katsauksia 52/2022) käsitellyistä rikoslajeista ensinnäkin liikenne-rikokset ja varkausrikokset, koska ne muodostavat viranomaisten tietoon tulleista rikoksista yli puolet. Toiseksi tarkastelen pahoinpitely- ja henkirikosten (mukaan lukien niiden yritykset) määriä. Pahoinpitelyrikokset ovat ilmoitetuista rikoksista varsin yleisiä, kun taas henkirikokset harvinaisia. Kolmanneksi olen nostanut tarkasteltavaksi huumausainerikokset, seksuaalirikokset ja talousrikokset, joista erityisesti seksuaalirikokset ja talousrikokset ovat harvinaisia ilmoitettujen rikosten joukossa. Lisäksi tarkastelen pakkokeinoasioiden määriä.

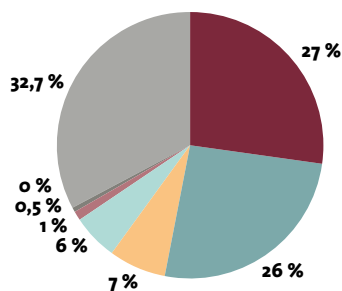
Tilastotiedot perustuvat viranomaisille tehtyjen ilmoitusten osalta mainittuun Krimon rikollisuustilannekatsaukseen, käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien osalta tuomioistuintilastoihin ratkaistuja asioista sekä korkeimman oikeuden osalta korkeimman oikeuden asianhallinnasta saataviin tietoihin. Tilastointimenetelmät voivat olla eri tilastoissa erilaiset ja tilastotietojen vertaamiseen voi liittyä muitakin epätarkkuuksia, mutta uskoisin näistä tilastoista saatujen tietojen olevan riittävän tarkkoja tämän kirjoituksen tarkoituksiin.

2. Rikosten määrästä ja suhteellisista osuuksista

2.1. Viranomaisten tietoon tulleet rikokset

Krimon rikollisuustilannekatsauksesta ilmenevällä tavalla vuonna 2021 poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tuli kaikkiaan 501 398 rikosta ja rikkomusta, joista rikoslakirikoksia oli 482 593. Liikenne-rikkomuksia kirjattiin 7 474 ja muita rikoksia ja rikkomuksia 493 924. Omaisuusrikokset muodostivat rikosten ja rikkomusten (pl. liikenne-rikkomukset) kokonaismäärästä vajaa puolet (45 %) ja pelkästään varkausrikokset neljänneksen (26 %). Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset ja seksuaalirikokset muodostivat yhteensä hieman yli seitsemän prosenttia kaikista rikoksista ja rikkomuksista. Valtaosan tästä muodostivat pahoinpitelyrikokset, joiden osuus rikoksista ja rikkomuksista oli lähes seitsemän prosenttia. Liikenne-rikokset muodostivat rikoksista ja rikkomuksista noin viidenneksen (27 %), joista rattijuopumukset muodostivat noin 13 prosenttia. Muita mainittavia rikosryhmiä olivat muun ohella huumausainerikokset (6 %).

Krimon katsauksen perusteella viranomaisten tietoon tuli vuonna 2021 tarkasteluun valittuja rikoksia seuraavasti:

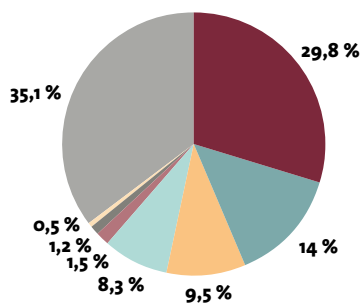
	2021	Osuus %
Liikenne-rikokset	134 522	27 %
Varkausrikokset*	127 791	26 %
Pahoinpitelyrikokset*	34 123	7 %
Huumausainerikokset	28 212	6 %
Seksuaalirikokset	5 376	1 %
Talousrikokset	2 440	0,5 %
Henkirikokset*	83	0 %
Muut rikosasiat	161 377	32,7 %

*ml. yritykset

Krimon katsauksessa todetulla tavalla rikoslakirikosten määrä väheni noin 13 prosenttia edellisvuoteen nähden. Varkausrikosten määrä väheni kahdeksan prosenttia, ja pahoinpitelyrikokset taas lisääntyivät noin kaksi prosenttia. Ilmoitettujen seksuaalirikosten määrä on ollut noususuuntainen jo usean vuoden ajan. Vuonna 2021 tietoon tulleen seksuaalirikosten määrä nousi yli viidenneksen vuodesta 2020. Vuonna 2021 viranomaisten tietoon tuli 2 440 vero-, kirjanpito- ja velallisen rikosta, mikä oli 18 prosenttia vähemmän kuin edellisellä vuonna. Mainittujen rikosten määrä on laskenut vuodesta 2019, johon saakka määrä nousi lähes yhtäjaksoisesti vuodesta 2010 alkaen. Vuonna 2021 talousrikosten osuus kaikista ilmoitetuista rikoksista vastasi noin 0,5 %.

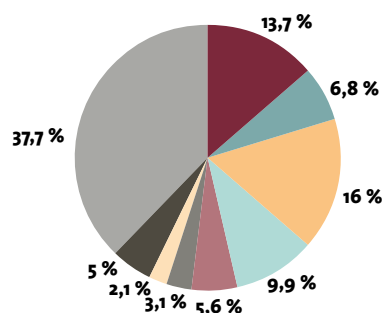
2.2. Käräjäoikeudet ja hovioikeudet

Vuonna 2020 käräjäoikeuksissa ratkaistiin kaikkiaan 65 040 rikosasiaa ja 10 086 pakkokeinoasiaa ja vuonna 2021 vastaavasti 55 830 rikosasiaa ja 9 255 pakkokeinoasiaa. Tarkasteluun valittujen rikosten osalta annettujen ratkaisujen lukumäärät ja osuudet kaikista ratkaistuista rikosasioista olivat seuraavat:

	2020	2021	Osuus keskiarvona %	2020	2021
Liikenne-rikokset	17 193	18 784	29,8 %	26,4 %	33,6 %
Varkausrikokset*	8 293	8 659	14 %	12,8 %	15,5 %
Pahoinpitelyrikokset*	5 287	6 239	9,5 %	8,1 %	11,2 %
Huumausainerikokset	4 774	5 307	8,3 %	7,3 %	9,5 %
Seksuaalirikokset	749	1 059	1,5 %	1,2 %	1,9 %
Talousrikokset	682	766	1,2 %	1 %	1,4 %
Henkirikokset*	331	313	0,5 %	0,5 %	0,6 %
Muut rikosasiat	27 731	14 703	35,1 %	42,6 %	26,3 %

*ml.yritykset

Käräjäoikeuksissa pakkokeinoasioiden osuus rikos- ja pakkokeinoasioiden kokonaismäärästä oli vuonna 2020 kaikkiaan 13,4 % ja vuonna 2021 puolestaan 14,2 %.

Hovioikeuksissa vastaavasti vuonna 2020 annettiin kaikkiaan 5 089 ratkaisua rikosasioissa (rikosasiat ja pakkokeinoasiat yhteensä) ja vuonna 2021 puolestaan 5 264 ratkaisua. Tarkasteltavien rikosasioiden määrät ja osuudet olivat hovioikeuksissa seuraavat:

	2020	2021	Osuus keskiarvona %	2020	2021
Liikenne- ja varkausrikokset	636	785	13,7 %	12,5 %	14,9 %
Varkausrikokset*	343	366	6,8 %	6,7 %	7 %
Pahoinpitelyrikokset*	791	861	16 %	15,5 %	16,4 %
Huumausainerikokset	483	543	9,9 %	9,5 %	10,3 %
Seksuaalirikokset	286	292	5,6 %	5,6 %	5,5 %
Talousrikokset	170	149	3,1 %	3,3 %	2,8 %
Henkirikokset*	150	70	2,1 %	2,9 %	1,3 %
Pakkokeinoasiat	297	224	5 %	5,8 %	4,3 %
Muut rikosasiat	1933	1974	37,7 %	38 %	37,5 %

*ml. yritykset

Käräjäoikeuksissa liikenne-, pahoinpitely-, huumausaine-, seksuaali- ja talousrikosten osuus vastaa samaa suhteellista osuutta kuin viranomaisille tehdyissä ilmoituksissa. Varkausrikosten kohdalla osuus käräjäoikeuksissa oli 12,8 %, kun se kaikista ilmoitetuista rikoksista oli 26 %, eli varkausrikosten osuus kaikista rikoksista laskee käräjäoikeuksissa merkittävästi siihen nähden, mikä on varkausrikosten osuus viranomaisille tehtävissä ilmoituksissa. Henkirikosten osuus on käräjäoikeuksissa kaikista ratkaistuista rikosasioista alhainen, vain 0,5 %, vaikka mukaan olen ottanut myös mainittujen rikosten yritykset. Pakkokeinoasioiden määrä on käräjäoikeuksissa suuri, ja niiden osuus (lähes 14 %) kaikista rikos- ja pakkokeinoasioista on myös merkittävä.

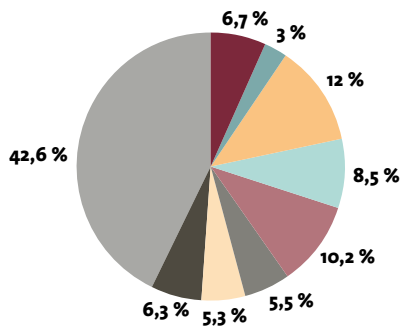
Hovioikeusvaiheessa tapahtuu suurempi eri rikosten suhteellisten osuuksien muutos. Selvin suhteellisen osuuden muutos ylöspäin tapahtuu pahoinpitely- ja seksuaalirikoksissa. Kun näiden rikosten osuus käräjäoikeuksissa oli 9,5 % ja 1,5 %, osuudet hovioikeuksien ratkaisemista rikosasioista olivat 16 % ja 5,6 %. Suhteellisten osuuksien nousua oli myös huumausainerikoksissa 8,3 %:sta 9,9 %:iin, henkirikoksissa 0,5 %:sta 2,1 %:iin ja talousrikoksissa 1,2 %:sta 3,1 %:iin. Sitä vastoin liikenne rikosten osuus laski käräjäoikeuksien 29,8 %:sta 13,7 %:iin ja varkausrikosten osuus 14 %:sta 6,8 %:iin.

2.3. Rikosasioiden jakautuminen korkeimmassa oikeudessa

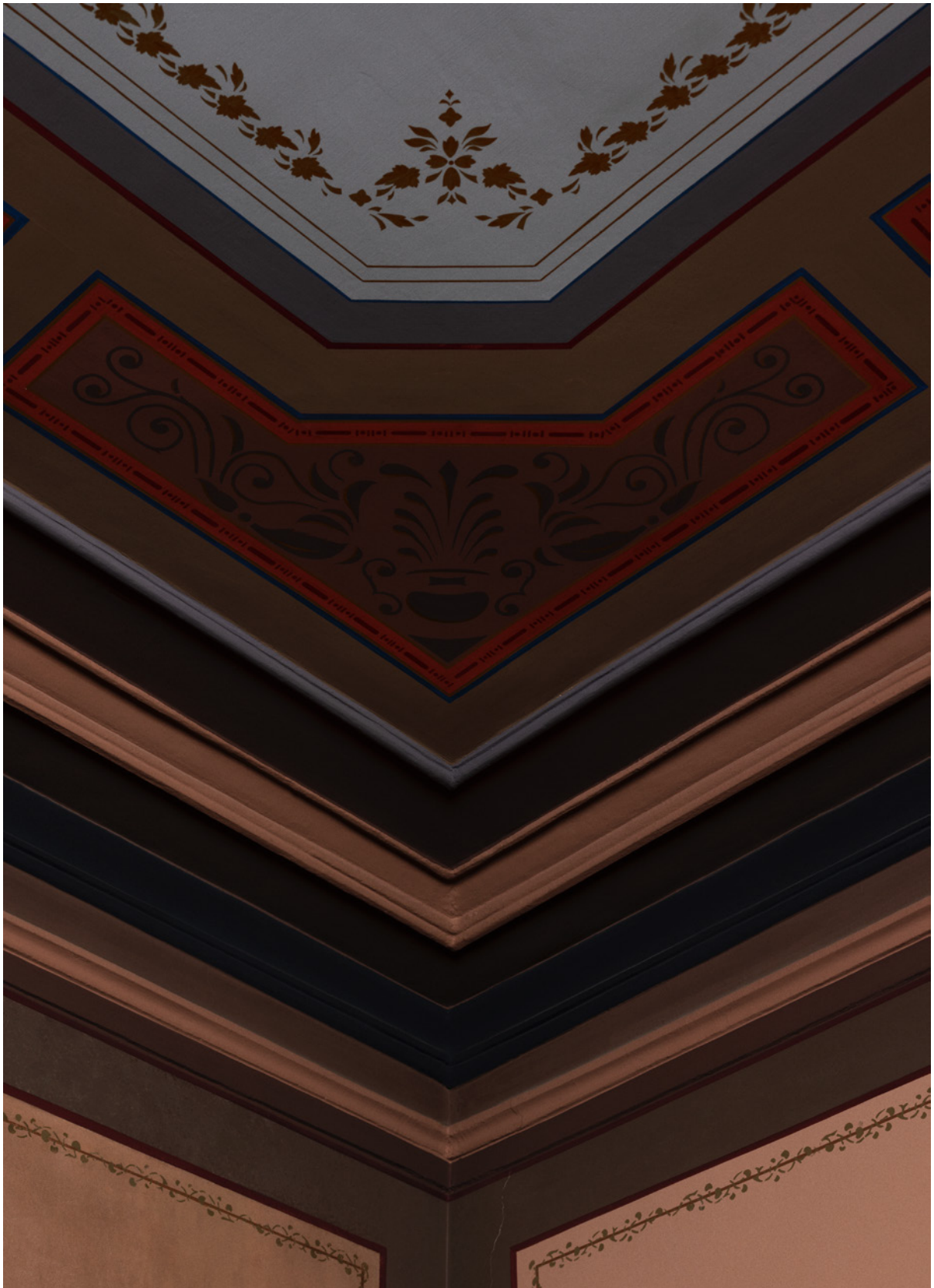
Korkeimpaan oikeuteen saapui vuonna 2020 yhteensä 899 rikosasiaa, vuonna 2021 vastaavasti 961 rikosasiaa ja vuonna 2022 yhteensä 983 rikosasiaa. Edellä mainittujen eri rikosten lukumäärät ja osuudet kaikista rikosasioista olivat eri vuosina seuraavat:

	2020	2021	2022	Osuus keskiarvona %	2020	2021	2022
Liikenne rikokset	54	71	66	6,7 %	6 %	7,4 %	6,7 %
Varkausrikokset*	36	14	35	3 %	4 %	1,5 %	3,6 %
Pahoinpitelyrikokset*	114	111	115	12 %	12,7 %	11,6 %	11,7 %
Huumausainerikokset	85	86	72	8,5 %	9,5 %	8,9 %	7,3 %
Seksuaalirikokset	85	97	107	10,2 %	9,5 %	10,1 %	10,9 %
Talousrikokset	49	62	44	5,5 %	5,5 %	6,5 %	4,5 %
Henkirikokset*	45	61	44	5,3 %	5 %	6,3 %	4,5 %
Pakkokeinoasiat	55	59	66	6,3 %	6,1 %	6,1 %	6,7 %
Muut rikosasiat	376	400	434	42,6 %	41,8 %	41,6 %	44,2 %

*ml. yritykset

Mainitut rikosasiat muodostivat kolmen vuoden tarkastelujaksolla 57,4 % kaikista korkeimpaan oikeuteen saapuneista rikosasioista. Vertailuna voidaan todeta, että hovioikeuksissa mainitut asiat muodostivat kahden vuoden tarkastelujaksolla noin 62,3 % annetuista ratkaisuista. Käräjäoikeuksissa mainitut asiat (lukuun ottamatta pakkokeinoasioita) muodostivat kahden vuoden tarkastelujaksolla noin 64,9 % annetuista ratkaisuista ja pakkokeinoasioiden kanssa laskettuna kaikkiaan 66,7 % annetuista ratkaisuista.

Jos tarkastellaan käräjäoikeuksissa yleisimpiä rikoksia eli liikenne-, varkaus-, pahoinpitely- ja huumausainerikoksia, havaitaan, että nämä muodostivat käräjäoikeuksissa 61,6 % ratkaistuista rikosasioista. Korkeimmassa oikeudessa näiden rikosasioiden osuus oli 30,2 % rikosasioista. Kun taas tarkastellaan käräjäoikeuksissa vähäisemmässä roolissa olevia rikoksia eli seksuaalirikoksia, henkirikoksia ja talousrikoksia, havaitaan, että näiden osuus käräjäoikeuksissa oli 3,2 %, kun niiden osuus korkeimmassa oikeudessa oli 21 % rikosasioista.

Korkeimmassa oikeudessa tapahtuu suuria rikosten suhteellisten osuuksien muutoksia sekä vertailussa käräjäoikeusvaiheeseen että hovioikeusvaiheeseen. Selvin suhteellisen osuuden muutos ylöspäin tapahtuu seksuaalirikoksissa. Kun näiden rikosten osuus käräjäoikeuksissa oli 1,5 % ja hovioikeuksissa 5,6 %, osuus korkeimmassa oikeudessa oli tarkastelujaksolla hieman yli 10 %. Suhteellisten osuuksien nousua tapahtuu merkittävästi myös henkirikoksissa ja talousrikoksissa. Henkirikosten ja niiden yritysten osuus käräjäoikeuksissa oli 0,5 % ja hovioikeuksissa 2,1 %, mutta korkeimmassa oikeudessa 5,3 %. Talousrikoksissa vastaavat osuudet olivat käräjäoikeuksissa 1,2 %, hovioikeuksissa 3,1 % ja korkeimmassa oikeudessa 5,5 %.

Suhteellisten osuuksien osalta huumausainerikokset ovat varsin lähellä toisiaan koko rikosasioiden ketjun ajan, kun osuus käräjäoikeuksissa oli 8,3 % ja hovioikeuksissa ja korkeimmassa oikeudessa molemmissa 9,9 %. Pahoinpitelyrikosten osalta osuus nousee ensin käräjäoikeudesta hovioikeuteen, mutta laskee jonkin verran hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen. Pahoinpitelyrikosten osuus oli käräjäoikeudessa 9,5 %, hovioikeuksissa 16 % ja korkeimmassa oikeudessa 12 %.

Sitä vastoin liikennerikosten osuus laskee selvästi käsittelyketjun eri vaiheissa. Kun liikennerikosten osuus oli käräjäoikeuksissa 29,8 %, osuus hovioikeuksissa oli enää 13,7 % ja korkeimmassa oikeudessa vain 6,7 %. Vastaavanlaista osuuksien laskua tapahtuu myös varkausrikoksissa. Näiden osuus käräjäoikeuksissa oli 14 %, hovioikeuksissa 6,8 % ja korkeimmassa oikeudessa 3 %.

Pakkokeinoasioiden määrä on merkittävä erityisesti käräjäoikeuksissa, mutta näiden asioiden lukumäärät ja suhteellinen osuus kaikista rikosasioista säilyy merkittävänä myös hovioikeuksissa (5 %) ja korkeimmassa oikeudessa (noin 6 %).

Tässä yhteydessä on syytä todeta eräiden muiden nyt tarkastelun ulkopuolelle jääneiden rikosasioiden osalta, että mitään kovin suurta yksittäistä osuutta ei näyttäisi olevan tarkastelun ulkopuolelle jääneissä rikosasioiden ryhmissä. Niistä suurimmat osuudet vuonna 2021 näyttäisivät olleen kavallus-, petos- ja ryöstörikoksilla sekä laittomalla uhkauksella ja rikoksentekijän luovuttamista koskevilla asioilla. Vuonna 2021 esimerkiksi kavallusta koskevat asiat (22) muodostivat 2,3 % korkeimman oikeuden kaikista rikosasioista, petosta koskevat

rikosasiat (30) muodostivat 3,1 % rikosasioista, ryöstöä koskevat asiat (29) muodostivat 3 % rikosasioista, rikoksentekijän luovuttamista koskevat asiat (20) muodostivat 2,1 % rikosasioista ja laitonta uhkausta koskevat asiat (13) muodostivat 1,4 % rikosasioista.

2.4. Myönnetty valitusluvut ja ennakkopäätökset tarkasteltavissa rikosasioissa

Vuosina 2020–2022 rikosasioiden asiaryhmään kuuluvissa asioissa on myönnetty kaikkiaan yhteensä 208 valituslupaa. Myönnetty valitusluvat ovat kolmen vuoden tarkastelujakson aikana jakautuneet tarkasteltavien rikosten osalta seuraavasti:

Kaikkien rikosasioiden asiaryhmässä myönnettyjen valituslupien osalta mainitut rikokset muodostivat 38,5 % myönnettyistä valitusluvista. Edellä todetulla tavalla nämä rikokset siis muodostivat 57,4 % kaikista rikosasioista valituslupavaiheessa, mutta valituslupia näihin asioihin myönnettiin osuuden osoittamaa määrää vähäisemmässä suhteessa. Näyttää siis siltä, että esimerkiksi liikenne-, varkaus-, ja pahoinpitelyrikoksissa ei ole ollut suuressa määrin ennakkopäätöstä kaipaavia kysymyksiä, kun näiden rikosasioiden suhteellinen osuus myönnettyistä valitusluvista on huomattavasti alhaisempi kuin niiden osuus on kaikista korkeimpaan oikeuteen saatetuista rikosasioista.

Myös seksuaalirikosasioissa osuus myönnettyistä valitusluvista on huomattavasti alhaisempi kuin on näiden rikosten osuus kaikista rikosasioista valituslupavaiheessa. Tämä kertonee siitä, että valtaosa seksuaalirikosasioiden lupahakemuksista koskee näytön arviointia tai

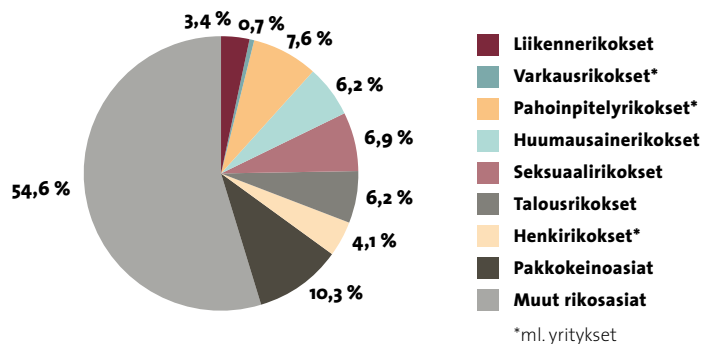
Nähtäväksi jää, miten seksuaalirikossääntelyn 1.1.2023 voimaan tullut kokonaisuudistus vaikuttaa valituslupiin seksuaalirikosten osalta.

rangaistuksen mittaamista, joista on jo annettu huomattava määrä ennakkopäätöksiä. Uusien ennakkopäätösten tarve näistä kysymyksistä ei ole siten ollut kovin suuri. Nähtäväksi jää, miten seksuaalirikossääntelyn 1.1.2023 voimaan tullut kokonaisuudistus vaikuttaa valituslupiin seksuaalirikosten osalta.

Talousrikoksissa ja pakkokeinoasioissa asioiden osuus kaikista rikosasioista ja osuus valitusluvan saaneista asioista ovat puolestaan suurin piirtein samalla tasolla. Talousrikoksissa näyttää siten olevan edelleen tarvetta ennakkopäätöksille, ja näiden rikosten osuus myönnettyjen valituslupien joukossa on huomattavasti korkeampi kuin mikä on näiden rikosten osuus käräjäoikeudessa ratkaistavista rikosasioista. Pakkokeinoasioiden suhteellinen osuus rikosasioista ja myönnettyistä valitusluvista on myös varsin suuri. Pakkokeinoasioissa on siten havaittu sellaisia kysymyksiä, joista ennakkopäätöksiä ei ole aikaisemmin annettu, ja osuus osoittaa kenties yleisemminkin pakkokeinoasioiden merkityksen kasvua. Valtaosa rikosasioiden myönnettyistä valitusluvista (61,5 %) koskee kuitenkin muita rikosasioita.

Kun tarkasteluun otetaan vuosina 2020–2022 ennakkopäätöksinä julkaistut ratkaisut, voidaan todeta, että mainittuina kolmena vuotena rikosasioiden diaarissa on julkaistuja ennakkoratkaisuja kaikkiaan 145. Huumausainerikoksia koskeneita ratkaisuja on julkaistu näinä kolmena vuotena 9 (osuus rikosasioiden julkaistuista ratkaisuista 6,2 %), seksuaalirikoksia 10 (osuus 6,9 %), varkausrikoksia 1 (osuus 0,7 %), pahoinpitelyrikoksia 11 (osuus 7,6 %), liikenne-rikoksia 5 (osuus 3,4 %), henkirikoksia ja niiden yrityksiä 6 (osuus 4,1 %), talousrikoksia 9 (osuus 6,2 %) ja pakkokeinoasioita 15 (osuus 10,3 %). Mainitut asiat muodostavat siten kokonaisuudessaan 45,4 % rikosasioiden asiaryhmässä julkaistuista ennakkopäätöksistä.

Ennakkopäätökset rikosasioissa 2020–2022

Korkeimman oikeuden prejudikaattityö kohdistuu rikosasioissa valtaosaltaan asioihin, jotka ovat käräjäoikeuksissa harvinaisia.

3. Johtopäätöksiä

Korkeimman oikeuden prejudikaattityötä ohjaa ennen muuta se, minkälaisia juttuja korkeimpaan oikeuteen tulee vireille. Kuten edellä selostetusta ilmenee, rikosasioiden suhteellisissa osuuksissa tapahtuu eräiden rikostyyppien osalta merkittäviä muutoksia siten, että esimerkiksi seksuaalirikokset, jotka ovat lukumääräisesti käräjäoikeuksissa verrattain harvinaisia, ovat korkeimmassa oikeudessa erityisesti valituslupavaiheessa hyvin yleisiä. Myös seksuaalirikosasioissa annettujen ennakkopäätösten määrä on varsin suuri, vaikkakin myönnettyjen valituslupien määrä ei vastaakaan ainakaan viimeisinä vuosina enää sitä osuutta, jota nämä rikokset vastaavat korkeimman oikeuden kaikista rikosasioista.

Myös talousrikosten suhteellinen osuus on korkeimmassa oikeudessa huomattavasti korkeampi kuin viranomaisille tehtävissä ilmoituksissa tai käräjäoikeuksissa. Talousrikosten suhteellinen osuus myönnettyistä valitusluvista rikosasioissa vastaa niiden suhteellista osuutta kaikista rikosasioista korkeimmassa oikeudessa. Talousrikosten painoarvo ennakkopäätöksissä on siten huomattavasti suurempi kuin on näiden asioiden määrä käräjäoikeuksissa.

Myös henkirikoksissa ja niiden yrityksissä tapahtuu merkittävää suhteellisen osuuden nousua. Samoin myönnettyjen valituslupien

osuus ja julkaistujen ratkaisujen osuus rikosasioiden ryhmässä ylittää selvästi sen, mikä on näiden rikosten osuus käräjäoikeuksissa.

Huumausainerikosten suhteellinen osuus on varsin tasainen kautta koko rikosketjun. Selvin lasku suhteellisessa osuudessa tapahtuu liikenne rikoksissa. Julkaistujen ratkaisujen osuus liikenne rikoksissa on vielä sitäkin alhaisempi. Vastaavasti merkittävää osuuden laskua tapahtuu varkaus rikoksissa. Julkaistujen ratkaisujen osuus on viime vuosina ollut vieläkin huomattavasti alhaisempi.

Pakkokeinoasiat muodostavat nykyisin merkittävän osuuden korkeimman oikeuden rikosasioista ja julkaistuista ratkaisusta. Myös seksuaalirikosten osalta on julkaistu huomattavan paljon prejudikaatteja, mutta näiden rikosten kokonaismäärä valituslupavaiheessa on myös huomattava. Seksuaalirikoksista julkaistujen ratkaisujen osuus on alhaisempi kuin näiden rikosten osuus kaikista korkeimpaan oikeuteen saapuneista rikosasioista. Talousrikosten osalta julkaistujen ratkaisujen osuus vastaa suurin piirtein sitä osuutta, jota talousrikokset vastaavat kaikista korkeimpaan oikeuteen vireille tulevista rikosasioista.

Edellä on tullut esille, että rikosasioiden jakaumassa tapahtuu eräiden rikosten osalta merkittävää poikkeamaa siihen nähden, mikä jakauma on viranomaisille tehtävien ilmoitusten tai käräjäoikeuksissa käsiteltävien rikosasioiden osalta. Tästä johtuen myös korkeimman oikeuden prejudikaatit painottuvat osin sellaisiin rikosasioihin, joiden lukumäärä ei ole käräjäoikeuksissa erityisen korkea. Tämä koskee erityisesti seksuaalirikoksia ja talousrikoksia sekä henkiriikoksia. Näiden rikosten osuus prejudikaateista on merkittävä, vaikka asioita lukumääräisesti esiintyy vähän käräjäoikeuksissa.

Rikosasioiden jakaumassa tapahtuu myös trendimäisiä muutoksia sen suhteen, että tiettyinä aikoina eri rikosten osuudet voivat olla erilaisia. Prejudikaattien painopisteen muutoksiin voivat vaikuttaa lainsäädännössä tapahtuvat muutokset ja siitä johtuvat tarpeet prejudikaateille. Eräissä rikostyypeissä, kuten esimerkiksi sananvapaussasioissa, myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö on saattanut aiheuttaa tarvetta lukuisille prejudikaateille. Samanlaista trendimäistä vaihtelua talousrikosasioissa ovat aiheuttaneet esimerkiksi ne bis in idem -kysymykset ja itsekriminointisuoja koskevat tulkinnat.

Korkeimman oikeuden prejudikaattityö kohdistuu rikosasioissa valtaosaltaan asioihin, jotka ovat käräjäoikeuksissa harvinaisia. On toki selvää, että niin sanotuissa massarikoksissa prejudikaattien antamisen tarve on vähäisempi kuin joissakin harvinaisemmissa rikosasioissa. Tarkempaa pohdintaa voi kuitenkin vaatia myös se, onko prejudikaattien antamiseen tarvetta aikaisempaa enemmän myös niissä rikostyypeissä, joita käräjäoikeuksissa esiintyy yleisimmin.

KANSLIAPÄÄLLIKÖN KATSAUS

Toimintamenomääräraha ja sen käyttäminen

Korkeimman oikeuden vuoden 2022 toimintamenomääräraha oli 8,961 miljoonaa euroa, minkä lisäksi momentille myönnettiin II lisätalousarviossa 110 000 euroa palkkausten tarkistuksiin ja oikeudenhoidon turvaamiseen. Muutokset vuoden 2021 määrärahaan verrattuna liittyivät oikeusministeriön hallinnonalaa tai kaikkia tuomioistuimia koskeviin yleisiin muutoksiin. Kysymys ei ollut korkeimman oikeuden toiminnallisten tarpeiden muuttumisesta.

Määrärahoja käytettiin noin 9,092 miljoonaa euroa. Siirtyviä määrärahoja käytettiin siten noin 21 000 euroa. Toiminnan kuluista 80 prosenttia oli henkilöstökuluja. Toiseksi suurin menoerä oli Pohjoisesplanadin ja Helenankadun rakennuksissa sijaitsevien toimitilojen vuokrat, joiden osuus oli lähes 15 prosenttia. Muista, pienemmistä kuluista merkittävimpiä olivat erilaiset ICT-kulut.

Vuonna 2022 koulutukset, kansainvälinen ja muu yhteistyö sekä muu toiminta toteutui lähes koronaepidemiaa edeltävien vuosien normaalissa laajuudessa.

Henkilöstö

Toimintavuonna korkeimman oikeuden henkilötövuosien kokonaismäärä oli 74 eli noin 1,3 enemmän kuin edellisenä vuonna (72,7). Lisäys kohdistui kansliahenkilöstöön. Lainkäyttöhenkilöstön määrä voitiin normaalin vaihtuvuuden puitteissa sopeuttaa saapuvien asioiden ja myönnettyjen valituslupien hieman pienentyneeseen määrään.

Jäsenten henkilötövuosia kertyi 18,2. Henkilötövuosien määrä jäi vajaaksi, koska oikeusneuvos Asko Välimaan nimityksestä Helsingin hovioikeuden presidentiksi 1.11.2020–31.10.2027 seurannut määräaikainen virkasuhde jäi avoimeksi 1.9.2022 lukien oikeusneuvos Tuija Turpeisen tultua nimitetyksi vakituiseen jäsenen virkaan ja koska oikeusneuvos Tuula Pynnän virkavapaudesta seurannut

määräaikainen virkasuhde oli avoimena 1.6.2022 saakka ja koska oikeusneuvos Hirvelältä vapautunutta virkaa ei täytetty heti 1.12.2022 lukien.

Seurannan mukaan jäsenten lainkäyttötyöstä yli puolet kohdistui korkeimman oikeuden päätehtävän mukaisesti työskenteleeseen viisijäsenisissä jaostoissa, noin neljännes työstä kohdistui 2–3 jäsenen istuntoihin ja kymmenesosa oli päivystysluonteista työtä. Lainkäyttötyöstä noin neljä prosenttia tehtiin yksijäsenisissä jaostoissa. Lainkäytön ja muun korkeimman oikeuden työn lisäksi osa eräiden jäsenten työpanoksesta kohdistui tuomarivalintalautakunnan, tuomarinkoulutuslautakunnan ja Tuomioistuinviraston johtokunnan lakisääteisiin tehtäviin.

Lainkäyttöesittelijöiden henkilötyövuosien määrä oli 23,2 (23,8 vuonna 2021). Lisäksi oli yksi sivutoiminen esittelijä Ahvenanmaa-asioissa. Esittelijöiden vaihtuvuus oli edellisten vuosien tapaan suurta. Toimintavuoden aikana kuusi esittelijää siirtyi toisiin tehtäviin tai jäi eri syistä virkavapaalle. Korkeimmassa oikeudessa aloitti kuusi uutta esittelijää. Esittelijöiden vaihtuvuutta kuvaa, että korkeimman oikeuden palveluksessa vuoden 2022 lopulla olleista esittelijöistä yli puolet oli työskennellyt korkeimmassa oikeudessa lyhyemmän aikaa kuin kolme vuotta.

Kansliahenkilöstön henkilötyövuosia oli 31,2 (28,9 vuonna 2021). Lisäyksellä on pyritty tukemaan erityisesti kirjaamon ja esittelyavustajien toimintaedellytyksiä. Sähköisten työskentelytapojen käyttöönotto vaatii kummaltakin vastuualueelta ainakin kokeilu-, suunnittelu- ja siirtymävaiheessa lisätyötä. Kansliahenkilöstön määrän lisäystä tarvittiin käytännössä myös vuoden aikana muun muassa koronaepidemian seurauksena lisääntyneiden sairauspoissaolojen vuoksi.

Luettelo korkeimman oikeuden henkilöstöstä toimintavuoden päättyessä 31.12.2022 on vuosikertomuksen lopussa.

Osaamisen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi järjestettiin sisäisiä koulutuksina useitaluentotilaisuuksia. Lisäksi henkilöstö osallistui niin tuomarinkoulutuslautakunnan ja Tuomioistuinviraston järjestämään koulutukseen kuin myös kansainvälisiin koulutuksiin. Myös koronaepidemian eristäytymisen ja etätyöskentelyn jälkeen tärkeitä virkistystilaisuuksia voitiin järjestää.

Vuonna 2022 ennakko- päätöksiä eli prejudikaatteja julkaistiin 81.

Saapuneet ja ratkaistut lainkäyttöasiat

Vuonna 2022 korkeimpaan oikeuteen saapui yhteensä 1876 asiaa. Edeltävänä vuonna asioita saapui 2005, joten juttumäärä pieneni yli kuudella prosentilla vastaten vuonna 2020 saapuneiden asioiden määrää. Pidemmän aikavälin vertailussa korkeimpaan oikeuteen saapuvien asioiden lukumäärä on pienentynyt. Vielä 2009–2011 korkeimpaan oikeuteen saapui vuosittain yli 2700 asiaa. Vuosina 2018–2019 saapui vuosittain hieman yli 2000 asiaa. Kaikista saapuneista asioista 30 oli ruotsinkielisiä.

Hovioikeuksista saapuneista asioista 35 prosenttia oli käsitelty Helsingin hovioikeudessa, 22 prosenttia Turun hovioikeudessa, 18 prosenttia Itä-Suomen hovioikeudessa, 13 prosenttia Vaasan hovioikeudessa ja 13 prosenttia Rovaniemen hovioikeudessa. Ennakkopäätösvalitusasioita suoraan käräjäoikeudesta saapui yhteensä 7. Vakuutusasioita saapui 29 ja maa-oikeusasioita 52.

Hovioikeuksista saapuneista asioista jatkokäsittelyluvan myöntämistä koskevien valituslupahakemusten osuus oli rikosasioissa 30 prosenttia ja riita-asioissa 49 prosenttia.

Vuonna 2022 ennakkopäätöksiä eli prejudikaatteja julkaistiin 81. Kaiken kaikkiaan korkein oikeus ratkaisi yhteensä 1917 asiaa eli noin 40 asiaa enemmän kuin mitä korkeimpaan oikeuteen saapui.

Vuoden 2019 alusta korkeimman oikeuden päätösvaltaisuutta koskevia säännöksiä oikeudenkäymiskaaren 2 luvussa muutettiin. Sen jälkeen yksi jäsen on voinut käsitellä ja ratkaista valitusluvan myöntämistä koskevan asian, jos on ilmeistä, ettei valitusluvan myöntämiselle ole edellytyksiä, ja eräitä ylimääräisiä muutoksenhakuja. Vuonna 2022 yhden jäsenen kokoonpanossa ratkaistiin 27 prosenttia valituslupa-asioista ja ylimääräistä muutoksenhakua koskevista asioista. Osuus oli 19 prosenttia vuonna 2019, 26 prosenttia vuonna 2020 ja 23 prosenttia vuonna 2021.

Viime vuosina lyhentyneet käsittelyajat pitenevät hieman vuonna 2022. Kaikkien asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 5,3 kuukautta (5,0 kk vuonna 2021). Asioiden, joissa valituslupahakemus hylättiin, käsittelyaika oli keskimäärin 4,4 kuukautta (4,0 kk). Ennakkopäätösten ja muiden asiaratkaisujen käsittelyaika oli

Korkeimman oikeuden uusi työjärjestys tuli voimaan 1.6.2022.

16,5 kuukautta (15,3 kk). Keskimääräinen käsittelyaika maa-oikeus-asioissa (7,6 kk) ja vakuutus-oikeusasioissa (10,1 kk) oli edellistä vuotta pidempi.

Vuoden lopussa vireillä olleiden asioiden lukumäärä oli yhteensä 868, joka on hieman pienempi kuin edellisenä vuonna.

Julkaistujen ennakkopäätösten aiempaa pienempi lukumäärä selittyy lähinnä korkeimpaan oikeuteen saapuneiden asioiden ja edellisenä vuonna myönnettyjen valituslupien lukumäärän pienentymisellä. Hovioikeuksissa vireillä olevien asioiden lukumäärä on viime vuosina kasvanut, joten korkeimpaan oikeuteen saapuvien juttujen lukumäärän voidaan ennakoida kasvavan.

Ratkaistujen asioiden määrä suhteessa saapuneiden asioiden määrään ja keskimääräisten käsittelyaikojen kehitys osoittavat, että korkeimman oikeuden työ voitiin edelleen järjestää tehokkaasti huolimatta koronaepidemiasta ja osaksi rinnakkaisten sähköisten työtapojen kokeiluvaiheen lisätyöstä.

Työskentelytapojen kehittyminen

Korkeimman oikeuden uusi työjärjestys tuli voimaan 1.6.2022.

Lainkäytön ja istuntosuunnittelun kannalta keskeistä on muun muassa ratkaisukokoonpanojen muodostamisperusteiden kirjaaminen läpinäkyvästi työjärjestykseen ja pyrkimys valitusasian tarkastavan jäsenen määräämisen aikaistamiseen. Tuleviin sähköisiin työtapoihin on puolestaan varauduttu taltion allekirjoittamista koskevien määräysten uudistamisella. Hallinnollisesti näkyvä muutos oli kanslia-toimikunnan päätösvallan maltillinen laajentuminen. Uusi työjärjestys tarjoaa hyvät mahdollisuudet esihenkilötyön kehittämiseen organisaation eri osissa.

Vuoden 2022 aikana siirtyminen sähköisiin työtapoihin jatkui. Yhä suurempi osa oikeudenkäyntiaineistosta saapui sähköisesti, ja sitä käsiteltiin sähköisesti aiempia tietojärjestelmiä ja mini-AIPA:a käyttäen. Varsinaisen AIPA:n käyttöönotto lykkäytyi syksyyn 2023, ja vasta sen myötä asioiden käsittely vireilletulovaiheesta asian ratkaisemiseen ja arkistointiin saakka muuttuu kokonaan sähköiseksi. Sen suunnitteluun, opetteluun ja käyttöönottoon on hyvät valmiudet.

PIA SIVE JA MINNA KUISMA

VIESTINNÄN MERKITYS KORKEIMMASSA OIKEUDESSA ON KASVANUT

Viestintä tukee oikeudenkäynnin
julkisuusperiaatteen toteutumista,
pitää huolta toiminnan
avoimuudesta ja turvaa
median toimintaedellytyksiä.

Nykypäivään verrattuna 1990-luvun alkupuolen viranomaisviestintä oli monelta osin vielä suunnittelematonta ja vähäisesti resursoitua. Tuomioistuinkentässä vakituisia viestinnän virkoja ei ollut. Korkeimmassa oikeudessa tiedottajan tehtäviä määrättiin 1970-luvulta alkaen jollekulle esittelijöistä sivutoimisesti hoidettaviksi. Työjärjestyksessä vuodelta 1994 todettiin, että korkein oikeus tiedottaa ratkaisuksistaan ja toiminnastaan ja että ulkoisesta tiedottamisesta huolehtii tehtävään määrätty tiedottaja. Keskeinen ulkoisen viestinnän kanava oli korkeimman oikeuden vuosikirja.¹

Painetta viestinnän kehittämiseen ja vakiinnuttamiseen syntyi useista eri syistä. Muutos prejudikaattituomioistuimeksi vuonna 1980 oli synnyttänyt tarpeen lisätä tietoisuutta korkeimman oikeuden uudesta roolista ja sen myötä syntyneestä valituslupajärjestelmästä. Kehitystarvetta aiheutti myös viranomaisten internetsivujen yleistyminen sekä vuosi 1997, jolloin korkein oikeus ja koko oikeuslaitos saivat osakseen paljon kielteistä julkisuutta. Helsingin Sanomien (31.12.1997)² mukaan vuosi oli tuomioistuinlaitoksen ”annus horribilis”, kauhistuttava vuosi.

Tiedotusvaliokunta perustettiin korkeimpaan oikeuteen joulukuussa 1997. Sen tehtäväksi tuli ”selvittää KKO:n ulkoista ja sisäistä tiedottamista sekä tehdä ehdotuksia tiedotuksen kehittämisestä ja strategiasta”.³

Vaikuttaa siltä, että intoa viestinnän kehittämiseen oli, sillä ensimmäisen toimintavuotensa aikana tiedotusvaliokunta kokoontui peräti 21 kertaa. Korkeimman oikeuden ensimmäinen päätoiminen tiedottaja aloitti virassaan seuraavan vuoden alusta. Ajan myötä tiedotuksen sijasta käyttöön tuli vuorovaikutteisuuteen viittaava termi viestintä.

Joulukuussa 1999 viestinnän rooli viranomaisissa tarkentui, kun laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta tuli voimaan. Julkisuusperiaate vahvistui, ja viranomaiset veloitettiin viestimään toiminnastaan. Lakiin liittyvässä asetuksessa myös viestinnän suunnitteluun kiinnitettiin huomiota. Virastokohtaiset viestintäsuunnitelmat tulivat viranomaisten laadittaviksi.

1 Oikeusneuvos Mikael Krogerus: Tiedottaminen korkeimmassa oikeudessa. Artikkelijulkaisussa Vuosikatsaus 2000, Korkein oikeus, s. 8.

2 Susanna Reinboth: Oikeuslaitoksen arvostelu oli poikkeuksellisen kovaa.

3 1.12.1997 pidetyn täysistunnon pöytäkirja.

Viestintään liittyy jatkuva muutos.

Vuonna 2006 voimaan tullessa korkeimman oikeuden työjärjestyksessä tiedottajan virka muutettiin viestintäpäällikön viraksi. Viestintäpäällikön ohella viestinnän tehtävissä on sen jälkeen toiminut eri pituisissa jaksoissa kesäharjoittelijoita, viestintäsihteereitä ja tiedottajia. Nyt viestintäpäällikön työpariksi on vakiintunut virkaansa nimitetty viestinnän asiantuntija.

Valiokunta ohjaa, viestintä toteuttaa

Viestintäsuunnitelman mukaan korkeimman oikeuden viestintää ja sen kehittämistä ohjaa viestintävaliokunta, jonka puheenjohtajana toimii presidentti.

Viestintävaliokunta toimii suunnannäyttäjänä, ottaa kantaa, kehittää ja tekee viestintää koskevat linjaukset, joita me viestijät johdon ohjauksessa parhaamme mukaan toteutamme. Valiokunnassa on käsitelty muun muassa korkeimman oikeuden vuosikertomukseen, verkkosivujen ja intran kehittämiseen sekä sosiaaliseen mediaan liittyviä asioita.

Viestintäpäällikön tehtävissä painottuvat viestinnän ennakointiin, suunnitteluun, koulutukseen ja ohjaukseen sekä työnjakoon liittyvät tehtävät. Viestinnän asiantuntijan tehtävissä keskeisessä roolissa on intran päätoimittajuuden lisäksi päivittäisviestintä, johon kuuluvat mm. verkkopalvelun ylläpito, median ja kansalaisten tiedusteluihin vastaaminen sekä sosiaalisen median päivitykset. Tehtävien luonteen vuoksi työtä hoidetaan pitkälle parityönä ja yhteisesti kehittäen.

Verkon valtakautta

Viestintään liittyy jatkuva muutos. Vaikka tiedon tuottamiseen ja välittämiseen liittyvä perustehtävä säilyisi ennallaan, ovat viestinnän kanavat ja järjestelmät jatkuvassa ja tätä nykyä nopeutuneessa muutoksessa.

Tuomioistuinviestinnän kenttä on kokenut monia muutoksia viime vuosikymmeninä. Internetin yleistyminen sysäsi liikkeelle suuren muutoksen, kun tiedon julkaiseminen ja jakelu siirtyi suurelta osin verkkoon. Samalla painotuotteiden julkaiseminen väheni radikaalisti. Kun korkeimman oikeuden painetun vuosikirjan julkaiseminen päättyi vuoden 2016 alusta⁴, korostui viraston verkkosivujen

⁴ Esittelijäneuvos Jukka-Pekka Salonen: Vuosisata vuosikirjaa – korkeimman oikeuden ratkaisujen julkaisemisen historiaa. Artikkelit julkaisussa Lakimies 3–4/2017, s. 451.

merkitys Finlexin ja muiden oikeudellisen tiedon kanavien rinnalla. Verkkosivuista tuli oikeusyhteisölle ja laajalle yleisölle suunnatun viestintämme ykköskanava, joka julkaisee prejudikaatit ainoana ja nopeimpana reaaliaikaisesti heti antopäivän aamuna. Sidosryhmillämme jaettava vuosikertomus julkaistaan edelleen verkkoversion ohella myös painotuotteena.

Valtakunnallisena viranomaisena korkein oikeus julkaisee verkkoaineistonsa kielilain mukaisesti ja mahdollisimman identtisenä kummallakin kansalliskielellä, suomeksi ja ruotsiksi. Saamen kielilain voimaan tulon myötä sivuista laadittiin suppeampi versio saameksi. Vuosien myötä sivujen kieliversioiden määrää on kasvatettu siten, että sivut palvelevat myös englanniksi, saksaksi ja ranskaksi, sekä suurimpien vieraskielisten kieliryhmiemme mukaisesti virokseksi ja venäjäksi.

Vuosina 2009–2015 sivuilla julkaistiin muiden pohjoismaisten korkeimpien oikeuksien kanssa sovitun mukaisesti lyhennelmiä EU- ja ihmisoikeusliitännäisistä ratkaisuksista ruotsiksi. Vuodesta 2017 alkaen vastaavia ratkaisulyhennelmiä on julkaistu laajempaa kansainvälistä yhteistyötä ajatellen englanniksi. Englanninkielisen aineiston määrä sivuilla on ajan myötä laajentunut, ja nyt myös puheita ja tiedotteita on toisinaan julkaistu englanniksi.

Ennakkoratkaisupyynnöt Euroopan unionin tuomioistuimelle niihin liittyvine ratkaisuihin löytyvät sivuilta. Kertomusvuonna toteutettiin uutuuksena sivu, jolle sijoitetaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle lähetettävät neuvoa-antavia lausuntoja koskevat pyynnot. Ensimmäinen pyyntö julkaistiin kertomusvuoden lokakuussa.

Korkeimman oikeuden sosiaalisen median kanavana on Twitter. Twitter-tili avattiin KKO:n 100-vuotisjuhlavuoden yhteydessä syyskuussa 2018. Tili otettiin innostuneena vastaan, ja ensimmäiset 500 seuraajaa tili keräsi jo avauspäivänään. Tällä hetkellä seuraajia on reilut 9000. Twitter on verkkosivuja täydentävä kanava, jonka tavoitteena on viestintäsuunnitelman mukaan nopeuttaa tiedonkulkua ja parantaa KKO:ta koskevan tiedon löydettävyyttä, jakaa asiantuntijuutta ja lisätä KKO:n näkyvyyttä. Twiittejä julkaistaan keskimäärin kolmisenkymmentä kuukaudessa, ja suurin osa niistä liittyy ennakkopäätöksiin. Ennakkopäätöksestä kertovassa twiitissä pyritään avaamaan prejudikaatissa käsitelty kysymys ja mahdollisuuksien mukaan myös arvioinnin lopputulos, ja sen laatii asian esittelijä yhteistyössä hallinnollisen lakimiehen ja viestinnän kanssa. Twiitti julkaistaan aina sekä suomeksi että ruotsiksi heti ennakkopäätöksen julkaisemisen jälkeen.

Media seuraa aktiivisesti vireille tulevia asioita.

Sisäisen viestinnän keskeisin kanava, korkeimman oikeuden intra, on osa suurta koko hallinnonalan intrajärjestelmää. Intra näkyy vain korkeimman oikeuden omalle henkilökunnalle. Sen ylläpitoon osallistuu viestinnän lisäksi henkilöstöä eri puolilta hallintoa. Järjestelmä on ollut pitkään uudistettavana ja pohdintaa käydään parasta aikaa eri järjestelmävaihtoehtojen kesken.

Mediaa palvellen

Media seuraa aktiivisesti vireille tulevia asioita ja tiedustelee niitä koskevia aikatauluja ja asiakirjoja. Iso osa yhteistyötahoista on toimittajia, jotka seuraavat oikeusasioita ja tuntevat seurattavien asioiden prosessit hyvin. Yhteistyö on ollut palkitsevaa ja myönteistä. Sen merkitys on suuri, sillä pääsemme sen avulla pitämään huolta toimintamme avoimuudesta sekä omalta osaltamme sananvapauden ja median toimintaedellytysten turvaamisesta. Ilman vapaan ja journalistisiin periaatteisiin sitoutuneen median toimintaa keskeinen osa tuomioistuimia koskevasta tiedosta jäisi yleisöltä tavoittamatta. Avoin viestintä lisää luottamusta ja antaa medialle mahdollisuuden tarkastella toimintaa, tarvittaessa kriittisestikin.

Mediayhteistyössä keskeinen rooli on lisäksi tiedotteilla, joita vuosittain on julkaistu vaihdellen muutamia kymmeniä. Tiedotteiden laadinnassa ja jakelussa avainasemassa on ollut yhteistyö esittelijöiden ja kirjaamon kanssa.

Median haastattelupyyntöihin liittyvä valmistelutyö hoidetaan viestinnässä, mutta presidentti ja kansliapäällikkö edustavat ensisijaisesti korkeinta oikeutta ulospäin. Tapaamisia median edustajien kanssa on järjestetty sopivien tilaisuuksien tullen.

Viestintä lisääntyy ja monikanavaistuu

Viestinnän merkitys korkeimmassa oikeudessa ja tuomioistuimissa laajemminkin on kasvanut. Viestintäkanavat ovat monipuolistuneet ja samalla viestintätehtävissä toimivien määrä on hiljalleen lisääntynyt.

Tällä hetkellä näyttää siltä, että sosiaalisen median ja videoiden käyttö sekä monipuolisen visuaalisen aineiston tarve lisääntyvät edelleen perinteisten verkkosisältöjen ohella. Viestinnässä huomioidaan aiempaa paremmin myös yhdenvertaisuutta parantava verkko-palvelujen saavutettavuus.

Korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa vakituiset viestinnän virat ovat kaiketi olleet olemassa pisimpään. Myös Helsingin käräjäoikeudesta ja Helsingin hallinto-oikeudesta virat löytyvät. Monissa tuomioistuimissa viestinnän tehtäviä on käytettävissä olevien resurssien mukaisesti annettu esimerkiksi informaattikkojen ja sihteerien hoidettaviksi omien tehtävien ohella.

Tuomioistuinvirasto on perustamisensa jälkeen kiinnittänyt paljon huomiota tuomioistuinten viestijöiden verkostoitumiseen, tiedonkulkuihin ja koulutukseen. Yhteiseen viestintäverkostoon kuuluu tällä hetkellä muutama kymmen henkilöä tuomioistuimista eri puolilta maata. Kentältä on saatu toiveita viestinnän lisäkoulutusten järjestämiseksi, ja Tuomioistuinvirasto on tähän mennessä pystynyt hienosti toiveisiin vastaamaan. Tuomioistuinvirasto koordinoi myös media-tuomariverkostoa, joka toimii yhtenä linkkinä median ja tuomioistuinten välillä.

Oikeusministeriön hallinnonalan muilla sektoreilla viestijöitä toimii vakiintuneesti, ja myös koko hallinnonalan viestijöiden yhteinen ryhmä kokoontuu säännöllisesti ministeriön viestinnän johdolla. Ryhmä tapaa vuorotellen hallinnonalan eri virastoissa ja osallistuu ministeriön järjestämiin koulutuksiin ja tilaisuuksiin.

Koronapandemian hellittäessä viestinnällä on ollut jälleen aktiivinen rooli myös kansainvälisten ja kotimaisten vierailujen sekä korkeimman oikeuden tapahtumien järjestämisessä. Suurimpia tapahtumia ovat olleet vuorovuosina järjestettävät käräjäoikeus-, hovioikeus-, syyttäjä- ja asianajajapäivät, joissa korkein oikeus pääsee jakamaan ajatuksia tärkeimpien sidosryhmiensä kanssa.

ENNAKKORATKAISU- PYYNTÖ EUROOPAN UNIONIN TUOMIO- ISTUIMELLE

Kertomusvuonna korkein oikeus
pyysi unionin tuomioistuimelta
ennakkoratkaisua tekijänoikeutta
koskevassa asiassa.

Ennakkoratkaisupyyntö
15.3.2022

Asiassa (S2019/486) on kysymys teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY (täytäntöönpanodirektiivi) 4 artiklan c alakohdan tulkinnasta. Asiassa on ratkaistavana, onko tekijänoikeuksien haltijoita kollektiivisesti Euroopan parlamentin ja neuvoston tekijänoikeuden ja lähioikeuksien kollektiivisesta hallinnoinnista annetun direktiivin (2014/26/EU) 3 artiklan a alakohdan perusteella niin sanottuna yhteishallinnointiorganisaationa edustavalla järjestöllä (jäljempänä sopimuslisenssijärjestö) katsottava olevan täytäntöönpanodirektiivin 4 artiklan c alakohdassa tarkoitettu asiavaltuus eli oikeus ajaa omissa nimissään tekijänoikeuksien loukkaukseen perustuvaa kannetta.

Korkein oikeus on varattuaan asianosaisille tilaisuuden lausua ennakkoratkaisupyynnön sisälöstä päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää Euroopan unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

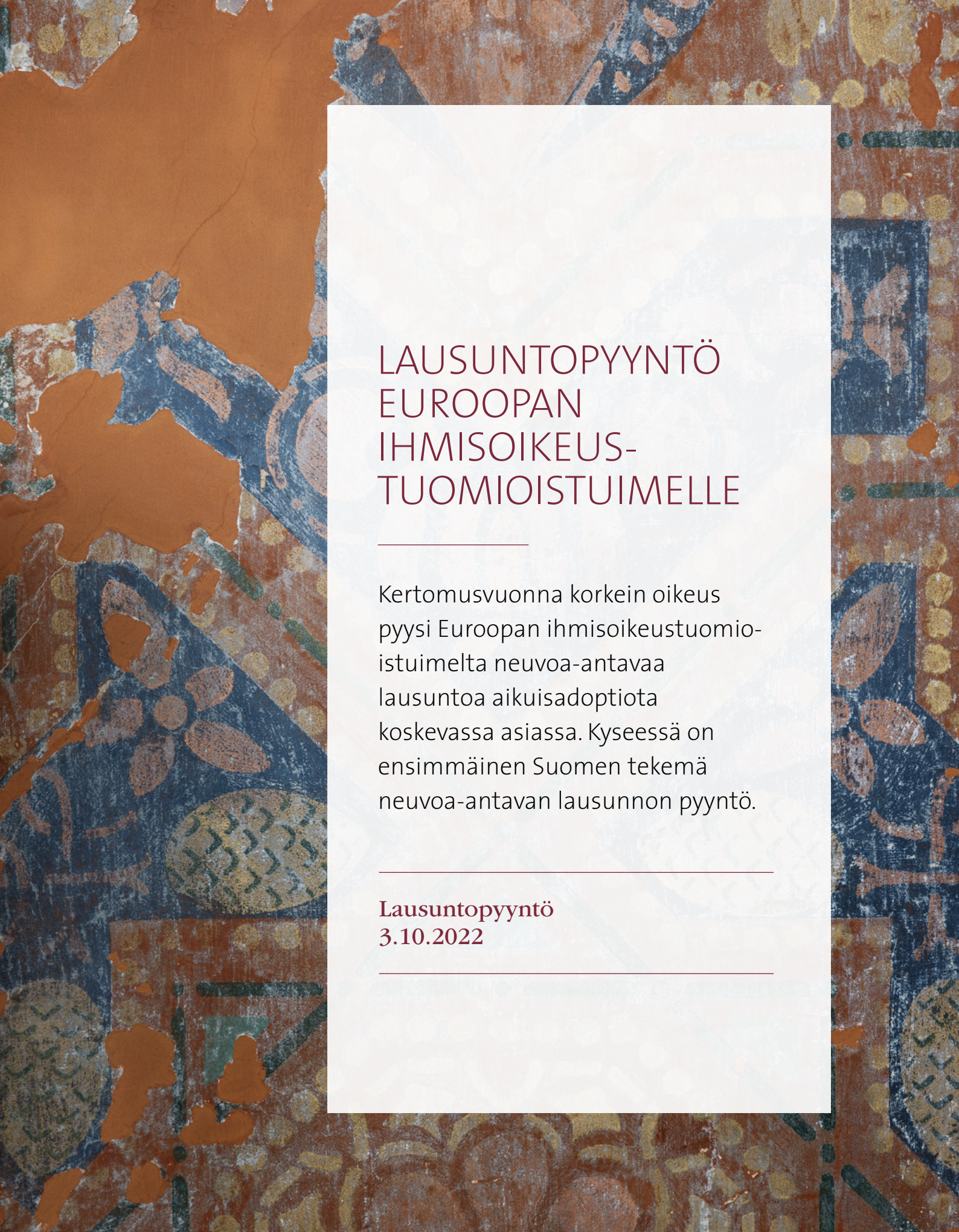
1. Onko teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivien sopimuslisenssijärjestöjen osalta täytäntöönpanodirektiivin 4 artiklan c alakohtaan perustuvan asiavaltuuden edellytyksenä olevalla kelpoisuudella esiintyä asianosaisena näiden oikeuksien puolustamiseksi tarkoitettu yksinomaan kansallisessa laissa säädettyä yleistä kelpoisuutta esiintyä tuomioistuimessa asianosaisena riita-asioissa vai edellytetäänkö siinä nimenomaisesti kansallisessa laissa hyväksyttyä oikeutta ajaa kannetta omissa nimissään kyseisten oikeuksien puolustamiseksi?

2. Onko direktiivin 4 artiklan c alakohtaan perustuvassa tulkinnassa ilmaisua ”välitön etu edustamiensa oikeudenhaltijoiden tekijänoikeuksien puolustamiseen” tulkittava yhdenmukaisesti kaikissa jäsenvaltioissa silloin, kun on kysymys yhteishallinnointidirektiivin 3 artiklan a alakohdassa tarkoitettua yhteishallinnointijärjestön oikeudesta ajaa tekijänoikeuden loukkauksekannetta omissa nimissään tilanteissa, jossa:

(i) kysymys on teosten sellaisesta käytöstä, jonka osalta järjestöllä on tekijänoikeuslaissa tarkoitettuna sopimuslisenssijärjestönä oikeus myöntää laajennettuja kollektiivisia käyttöluvia, joiden perusteella käyttöluvan saanut voi käyttää myös sellaisten tämän alan tekijöiden teoksia, jotka eivät ole valtuuttaneet järjestöä hallinnoimaan oikeuksiaan;

(ii) kysymys on teosten sellaisesta käytöstä, jonka osalta tekijät ovat sopimuksin tai valtakirjoilla antaneet järjestölle oikeuksien hallinnointia koskevan valtuutuksen, jolla tekijänoikeuksia ei ole siirretty järjestölle.

3. Mikäli järjestöllä katsotaan olevan välitön intressi ja asiavaltuus sopimuslisenssijärjestönä ajaa kannetta omissa nimissään, mikä merkitys asiavaltuutta arvioitaessa mahdollisesti on Euroopan unionin perusoikeuskirjan 17 ja 47 artiklan valossa sillä, että järjestö edustaa sopimuslisenssijärjestönä myös sellaisia tekijöitä, jotka eivät ole valtuuttaneet järjestöä hallinnoimaan oikeuksiaan ja ettei järjestön oikeudesta ajaa kannetta näiden tekijöiden oikeuksien puolustamiseksi ole säädetty laissa?

LAUSUNTOPYYNTÖ EUROOPAN IHMISOIKEUS- TUOMIOISTUIMELLE

Kertomusvuonna korkein oikeus pyysi Euroopan ihmisoikeustuomioistuinta neuvoa-antavaa lausuntoa aikuisadoptiota koskevassa asiassa. Kyseessä on ensimmäinen Suomen tekemä neuvoa-antavan lausunnon pyyntö.

Lausuntopyyntö
3.10.2022

Asiassa (S2022/5) on kysymys täysi-ikäisen lapsen biologisen äidin oikeudesta hakea muutosta adoption vahvistamista koskevaan käräjäoikeuden päätökseen ja siitä, mikä merkitys biologisen äidin yksityis- ja perhe-elämän suojalla on asiassa.

Korkein oikeus on, varattuaan asianosaisille tilaisuuden lausua neuvoa-antavaa lausuntoa koskevan pyynnön sisällöstä, päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle seuraavat kysymykset:

1. Onko ihmisoikeussopimusta tulkittava siten, että täysi-ikäisen lapsen adoption vahvistamista koskeva oikeudenkäynti ylipäänsä ja erityisesti käsillä olevan tapauksen olosuhteissa kuuluu tämän biologisen vanhemman ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa tarkoitetun suojan piiriin?

2. Mikäli vastaus edellä esitettyyn kysymykseen on myöntävä, onko ihmisoikeussopimuksen 6 ja 8 artikloja tulkittava siten, että täysi-ikäisen lapsen biologista vanhempaa on kaikissa tapauksissa tai erityisesti tämän tapauksen olosuhteissa kuultava adoption vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä?

3. Mikäli vastaus edellä esitettyihin kysymyksiin on myöntävä, onko ihmisoikeussopimuksen 6 ja 8 artikloja tulkittava siten, että biologiselle vanhemmalle on annettava asianosaisen asema asiassa ja että biologisella vanhemmalla tulee olla oikeus saattaa adoption vahvistamista koskeva päätös muutoksenhaun keinoin ylemmän tuomioistuimen tutkittavaksi?

OVERVIEW BY THE PRESIDENT

Our world changed on 24 February 2022. That was the day when Russia launched a brutal war of aggression against Ukraine, in blatant violation of international law. I regret to note that 2022 will be a year in history when there once again was open warfare between European states. The horrors of war again came close, even though we had assumed, or at least hoped, that this would have been a thing of the past after the experiences of the two World Wars that had left Europe in ruins.

At the same time, this international crisis brought the fundamental social and political values of Finland and Europe into sharper relief and underscored their importance to us all. Democracy, the rule of law and respect for human rights are inalienable principles that form the foundation of the welfare of peoples and the success of polities. Ukrainians have died and suffered to protect these values, and the rest of Europe has stood up in unity to support Ukraine in her time of struggle. Finland moved swiftly in seeking accession to NATO. We have made it clear that imperialistic autocracy, with no respect for life or human dignity, no longer has a place in Europe.

The troubles in Finland's security environment or their effects had no direct impact on the work of the Supreme Court in 2022. That being said, it was very unfortunate that these new concerns came to weigh on the court personnel just as we began to emerge from the restrictions caused by the Covid pandemic. A tangible consequence of the geopolitical situation was that also the Supreme Court worked on its preparedness and emergency planning and training.

2022 was a reasonably good year for the Supreme Court's adjudicative work. Quality was maintained at its customary high level. However, the number of precedent rulings handed down by the Supreme Court fell to an unusually low level of 81, which is somewhat contrary to the expectations of a precedent court. The main reason for this fall was the low number of granted leaves to appeal during 2021, which again was a result of the slowdown of proceedings in the Courts of Appeal and the District Courts during the Covid pandemic. In 2022, the number of leaves to appeal has again begun to rise.

In other respects, the 2022 statistics look quite good. The number of cases decided surpassed that of the previous year and also the number of cases received, which means that the pending caseload fell. Also throughput times remained at a satisfactory level, even though a small rise could be noticed.

The number of cases received by the Supreme Court was again lower than the year before, at just under 1,900 cases, which corresponds to the level of the Covid year of 2020. However, we can anticipate a rise in the number of cases received as the Courts of Appeal are able to process their caseloads and backlogs.

The fall in the number of cases received was evident in civil adjudication, while the number of criminal cases remained quite constant. In addition, many of the civil cases pertained to whether the Court of Appeal had made a correct decision concerning leave for continued consideration, which is a new indication of the negative development where civil adjudication is becoming rarer not only in other courts, but also in the Supreme Court. Regarding special case categories, it can also be noted that only a few dozen appeals from the Insurance Court and from the Land Courts were received during 2022.

Several of the precedent rulings handed down in 2022 drew widespread public attention. An example is the pair of cases pertaining to the fishing rights of the indigenous Sámi population (KKO 2022:25 and 26). The Supreme Court held that the relevant provision in the Fishing Act presented such a severe restriction on local Sámi that its application would be in clear conflict with their constitutionally protected rights. For this reason, the application of the provision in the Fishing Act was precluded by section 106 of the Constitution and the charges for unlawful fishing were dismissed. There were also several rulings in criminal cases relating to the freedom of speech (KKO 2022:1, 8, 30, and 63). The Covid pandemic also made an appearance in adjudication, in a precedent ruling pertaining to the interpretation of an insurance policy (KKO 2022:62).

2022 saw also a rare occurrence, a Supreme Court plenary opinion concerning clemency (KKO 2022:78). In that opinion, the Supreme Court reversed its earlier position and held that a prohibition to pursue a business, imposed as a sanction in criminal proceedings, constitutes a criminal sanction of a type amenable to Presidential clemency under section 105(1) of the Constitution.

In October 2022, the Supreme Court broke new ground when it requested an advisory opinion from the European Court of Human Rights in accordance with Protocol 16 to the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR). This was the first request from Finland; the Court of Human Rights has so far delivered only a few advisory opinions on questions of principle

Democracy, the rule of law and respect for human rights are inalienable principles.

relating to the interpretation or application of the ECHR. The system enables a dialogue with the European Court of Human Rights in pending cases, in parallel to the long-established mechanism of preliminary rulings by the Court of Justice of the European Union.

There was quite considerable change among the court staff also in 2022. Two Justices, Marjut Jokela and Päivi Hirvelä, retired, and one took his seat. Justice Pekka Pulkkinen has had a long career at the Ministry of Justice, drafting legislation especially in civil law. Referendaries who continued their judicial careers elsewhere were again succeeded by capable young lawyers. In addition, we have again been privileged to enjoy the high professionalism and good service of the Supreme Court clerical staff. The high competency that is required of the clerical staff of the Finnish judiciary should be reflected in improvement of their level of compensation.

Court work is regulated by parliamentary legislation and by the rules of procedure that the court itself adopts. A noteworthy achievement in the development and organisation of the internal operations of the Supreme Court was the adoption of the new rules of procedure (335/2022), which took effect on 1 June 2022. The earlier rules from 2006 had already become partly obsolete and were in need of overall modernisation. That being said, this was no major reform, but rather a set of smaller amendments and improvements to various elements of the rules of procedure. Our experiences of their application are so far relatively few, but generally positive.

For example, chapter 2 of the rules of procedure, which pertain to the handling of adjudicative matters, now contains more specific provisions on the assignment of cases and the composition of deciding panels, which is conducive to more transparency in the proceedings. The balance of the workload of the Justices has been shifted towards earlier procedural stages as the revising Justice is now more often assigned at once after leave to appeal has been granted. In addition, the main principles of publication of rulings now appear in the rules of procedure.

As regards the handling of administrative matters, chapter 3 of the rules of procedure continues to be based on the principle, very important for a collegial court such as the Supreme Court, that the plenary is the supreme deciding organ also in administrative matters. However, most of the everyday administrative business of the court has been assigned to the Administrative Committee composed of five Justices. Such business includes the appointment of judges to lower courts for fixed terms, with the exception of managing judges. Chapter 4 of the rules of procedure now contains provisions on the assignment of referendaries to case categories and on the

The rule of law is well established in Finland.

referendary acting as the lead of a case category, as well as on the sections of the Court registry and the chiefs of section.

The final, chapter 5 of the rules of procedure now contains a new general provision on the constitutionally mandated duty of the Supreme Court to oversee adjudication. According to the provision, this duty is discharged by maintaining and developing contacts and co-operation with the courts and the National Courts Administration, as well as by monitoring the consistency, quality and expediency of adjudication in the context of the Court's casework.

An example of this co-operation is the launch, in 2022, of a Supreme Court round of visits to all Courts of Appeal. The first appellate court to be visited, in May, was the Court of Appeal of Eastern Finland, in Kuopio, where mutually useful discussions were held on matters of common interests. In early November, after a hiatus of several years, the Supreme Court arranged a District Court Day, with some 350 judges and trainee judges attending. The main topics were the drafting of judgments, issues of rule of law, and well-being at work.

We have also continued our good practical co-operation with the Supreme Administrative Court. In the spring of 2022 a joint seminar was arranged for the Justices of both Courts, on the topic of drafting of judgments. The Supreme Administrative Court has also made use of our courtroom for oral hearings while their own has been unavailable owing to renovations.

As a matter of fact, one of the happiest developments of 2022 has been the opening up of the Supreme Court's courthouse after the hard years of the Covid pandemic and the restart of stakeholder co-operation. In the autumn of 2022, members of court staff were able to attend several events arranged for the judiciary, and the Supreme Court itself welcomed a lot of visitors. Most of us returned from remote work and we were again able also to organise staff events. We still need to invest in the Court as a workplace and in well-being at work.

Steps were also taken to continue the international co-operation and face-to-face meetings between superior courts, in the Nordics, in the European Union and in the Council of Europe alike. Robert Spano, President of the European Court of Human Rights, visited Finland and the Supreme Court in May 2022. During that visit, President Kari Kuusiniemi and myself had the honour of presenting our letters concerning the accession of the Supreme Court and the Supreme Administrative Court in the Superior Courts Network established by the Court of Human Rights.

The rule of law is well established in Finland and the practical operations and quality of work of the judiciary are generally of a high

standard. Nevertheless, the duration of proceedings and the considerable legal costs incurred by litigants have for long been recognised as problems. In civil litigation, this has led to the excessive raising of the court threshold, when also necessary proceedings have not been initiated owing to doubts relating to the duration and cost risk. Access to court must be real, as must be the chance also to exit the court in a reasonable time. The main reason for this situation is the insufficiency of the basic funding of the court system, which has resulted in case-load backlogs especially in the biggest courts. For court staff, this has meant increased workloads and decreased well-being.

In 2022, it began to look as if this problem is finally being addressed. The Ministry of Justice published the Memorandum of the working group of administration of justice (OM 2022:39), which provided assessments of the development needs and measures of administration of justice over different time frames. Late in the year, the Government submitted its first ever report to the Parliament of Finland on the administration of justice (VNS 13/2022), indicating e.g. the necessary level of additional funding and the objectives that can be met if such funding is available. At the end of the year, the Ministry of Justice was also preparing to establish a working group with an extensive mandate to look into the future development of the judicial system.

Such activity at the governmental level gives rise to cautious optimism regarding the positive and effective development of the court system's resourcing and pertinent legislation over the next few years. Moreover, it is clear that the courts and the other parts of the judicial system must also pursue a process of honest self-evaluation and practical development so as to streamline proceedings and allocate the existing resources as sensibly as possible. This is a task for the independent judiciary and the National Courts Administration, hopefully in ever closer co-operation with the prosecution service, the Bar and other stakeholders. The main directions of this development work have been laid down in the 2022 strategy work of the court system, where also the Supreme Court was represented.

We can be confident that in 2023 the Supreme Court will continue its steady work and that the conditions where that work is being done will gradually improve. One concrete example of this will be the new AIPA case management system, which hopefully will go live towards the end of the year. At the same time, we will prepare our orientation for the video recording of testimony in the District Courts, which is expected to begin in 2024.

I thank the staff of the Supreme Court for work well done and our many partners for good co-operation also in the year 2022.

ANNETUT LAUSUNNOT

*Korkein oikeus antoi vuonna 2022
oikeusministeriölle seuraavat lausunnot:*

27.1.2022

Lausunto maakaaren muutostarpeita
koskevasta arviomuistiosta
(KKO-HD/1655/2021)

31.3.2022

Lausunto pakkokeinolain muutos-
tarpeiden tarkastelua koskevasta
työryhmämietinnöstä
(KKO-HD/154/2022)

10.5.2022

Lausunto rikosprosessin tehostamista
koskevasta työryhmämietinnöstä
(KKO-HD/529/2022)

21.6.2022

Lausunto oikeudenkäyntikulutyöryhmän
mietinnöstä (KKO-HD/853/2022)

Lisäksi korkein oikeus antoi tasavallan
presidentille seitsemän lausuntoa
armahdusanomuksista.

*Ahvenanmaan maakuntalakeja
koskevat lausunnot*

Korkein oikeus antaa pyydettyä tasavallan presidentille lausuntoja myös Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksymistä maakuntalaeista. Lausunnot julkaistaan ruotsinkielisinä. Vuonna 2022 annettiin seuraavat maakuntalakeja koskevat lausunnot:

28.3.2022

Utlåtande gällande Ålands lagtings
beslut 8.12.2021 om antagande av
landskapslag om mottagning i hamn av
avfall från fartyg (KKO-HD/341/2022)

29.6.2022

Utlåtande gällande Ålands lagtings
beslut 25.4.2022 om antagande av
landskapslag om näringsrätt och
näringsstillstånd (KKO-HD/1019/2022)

7.12.2022

Utlåtande gällande Ålands lagtings
beslut 21.9.2022 om antagande av
landskapslag om ändring av vallagen
för Åland samt landskapslag om
upphävande av 11a § landskapslagen
om förfarandet vid rådgivande
kommunala folkomröstningar
(KKO-HD/1740/2022)

VIERAILUT JA TAPAHTUMAT

Korkeimman oikeuden vieraat

- 5.4.** Thaimaan Suomen-suurlähettiläs Chavanart Thangsumphant
- 5.5.** Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen presidentti Robert Spano
- 16.6.** Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston (EUIPO) valituslautakuntien presidentti João Negrão
- 8.9.** Ruotsin Suomen-suurlähettiläs Nicola Clase
- 11.10.** Apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalaisen laillisuusvalvontakäynti
- 31.10.** Hovioikeuksien presidentit
- 25.11.** Valtakunnansyyttäjä Ari-Pekka Koivisto
- 28.11.–2.12.** Tuomari Lubomír Ptáček Tšekin korkeimmasta oikeudesta (Euroopan unionin korkeimpien oikeuksien tuomarivaihto-ohjelma)
- 20.12.** Helsingin kärjäoikeuden laamanni Sirpa Pakkala

Tapahtumat

- 24.1.** Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomari Pauliine Koskelon vierailu
- 27.1.** KKO:n ja AIPA-hanketoimiston tapaaminen
- 19.–20.5.** Vierailu Itä-Suomen hovioikeudessa
- 25.5.** KKO:n ja KHO:n esittelijöiden tapaaminen
- 6.6.** Tietosuoja-teemapäivä
- 7.6.** Seniorilounas
- 30.6.** Suomalais-espanjalainen oikeusteorian seminaari
- 30.8.** Oikeusministeriön hallinnonalan tietopalvelujen kehittämispäivä
- 28.9.** Oikeusministeriön hallinnonalan viestijöiden tapaaminen

- 3.10.** Vuosipäiväkahvit, korkein oikeus 104 vuotta
- 4.11.** Korkeimman oikeuden kärjäoikeuspäivä
- 18.11.** Lapset mukaan töihin -päivä
- 21.11.** Prejudikaattitapaaminen

Muita vierailuja

- 11.3.** Luvan saaneet oikeudenkäynti-avustajat ry
- 24.3.** Oikeustoimittajat ry
- 5.4.** Itä-Suomen yliopiston oikeustieteen ylioppilaiden yhdistys Judica ry
- 20.4.** Itä-Suomen yliopiston oikeustieteen opiskelijoita
- 19.5.** Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan alumniyhdistys Senilex ry
- 9.6.** EJTN (European Judicial Training Network) -tuomareita Latviasta
- 16.6.** Asianajotoimisto Kuhanen, Asikainen & Kanerva Oy
- 22.8.** Nordic-Baltic Mobility and Network Programme for Public Administration -ohjelman osallistujia Latviasta
- 16.9.** Study Visit -delegaatio Moldovasta
- 27.9.** EJTN-tuomareita Euroopan eri maista
- 14.10.** JCA International
- 19.10.** Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL:n ry:n oikeushallinnon pääluottamusmies Alice Utriainen
- 24.11.** Helsingin hovioikeuden osasto 4
- 2.12.** AIAKOS-ohjelmaan osallistuneita tuomareita Euroopan eri maista
- 8.12.** Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan rikosoikeuden pro gradu -ryhmä

TILASTOT

STATISTICS

KORKEIN OIKEUS
VUOSIKERTOMUS
2022

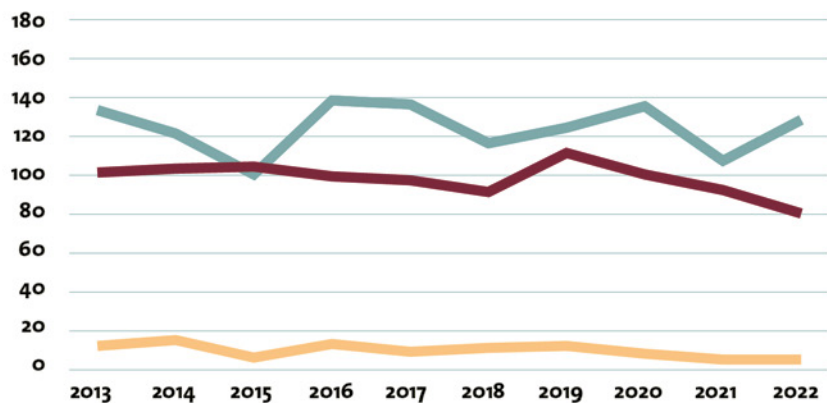
Tilastoista käy ilmi keskeisiä korkeimman oikeuden toimintaa kuvaavia numeerisia tietoja viimeiseltä kymmeneltä vuodelta.

The statistics provide numerical data on the key operations of the Supreme Court over the past ten years.

**Myönnetyt valitusluvat,
ennakkopäätökset ja
suulliset käsittelyt**

*Leaves to appeal,
precedents and
oral hearings*

- Valitusluvat
Leaves to appeal
- Ennakkopäätökset
Precedents
- Suulliset käsittelyt
Oral hearings

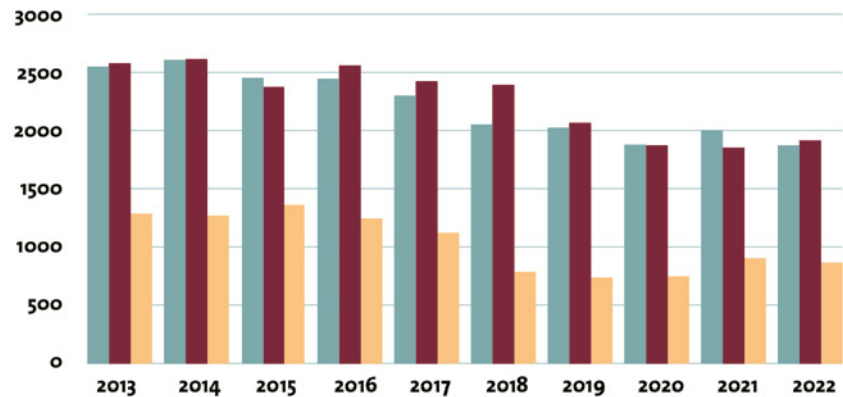

	Valitusluvat Leaves to appeal	Ennakkopäätökset Precedents	Suulliset käsittelyt Oral hearings
2013	134	102	13
2014	122	104	16
2015	101	105	7
2016	139	100	14
2017	137	98	10
2018	117	92	12
2019	125	112	13
2020	136	101	9
2021	108	93	6
2022	129	81	6

Saapuneet, ratkaistut ja ratkaisematta olevat asiat

Cases submitted, resolved and pending at year end

■ Saapuneet
Submitted
■ Ratkaistut
Resolved
■ Ratkaisematta
Pending

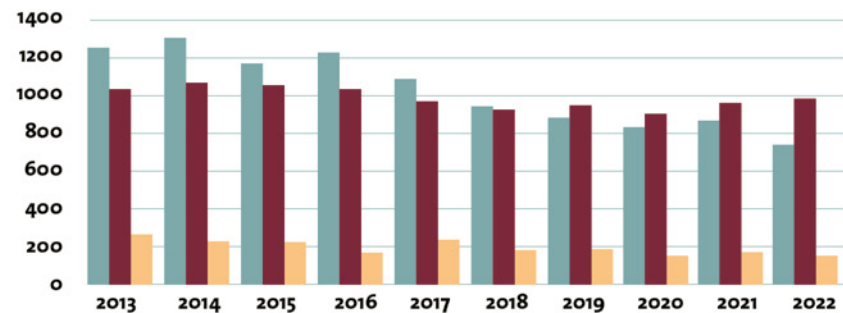
Saapuneet
Submitted
 Ratkaistut
Resolved
 Ratkaisematta
Pending

	Saapuneet Submitted	Ratkaistut Resolved	Ratkaisematta Pending
2013	2 553	2 582	1 289
2014	2 611	2 617	1 271
2015	2 456	2 378	1 364
2016	2 449	2 563	1 248
2017	2 303	2 428	1 124
2018	2 055	2 395	788
2019	2 028	2 069	740
2020	1 882	1 876	750
2021	2 005	1 855	906
2022	1 876	1 917	868

Saapuneet asiat asiaryhmittäin

Cases by subject matter, submitted

■ Sivilliasiat
(riita-, vakuutus- ja maaoikeusasiat)
Civil cases
(civil, insurance and land law cases)
■ Rikosasiat
Criminal cases
■ Hakemusasiat (tuomion purku ym.)
Petitions (reversals of a final judgment etc.)

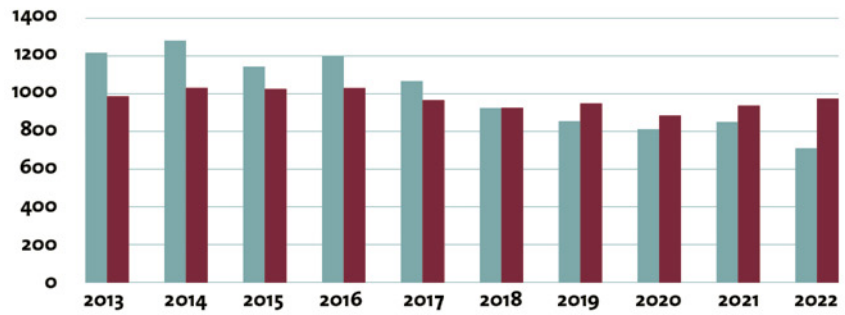
Riita
Civil
 Vakuutus
Insurance
 Maa
Land
 Rikos
Criminal
 Hakemus
Petition

	Riita Civil	Vakuutus Insurance	Maa Land	Rikos Criminal	Hakemus Petition
2013	944	175	138	1 031	244
2014	1013	181	120	1 065	216
2015	884	192	94	1 055	210
2016	999	138	87	1 039	168
2017	836	155	72	978	230
2018	767	103	69	933	176
2019	725	92	65	948	179
2020	683	102	45	898	148
2021	733	60	71	961	171
2022	653	29	52	983	153

Saapuneet valituslupahakemukset

Applications for leave to appeal, submitted

- Siviiliasiat
(riita-, vakuutus- ja maa- ja metsätalouden oikeusasiat)
Civil cases
(civil, insurance and land law cases)
- Rikosasiat
Criminal cases

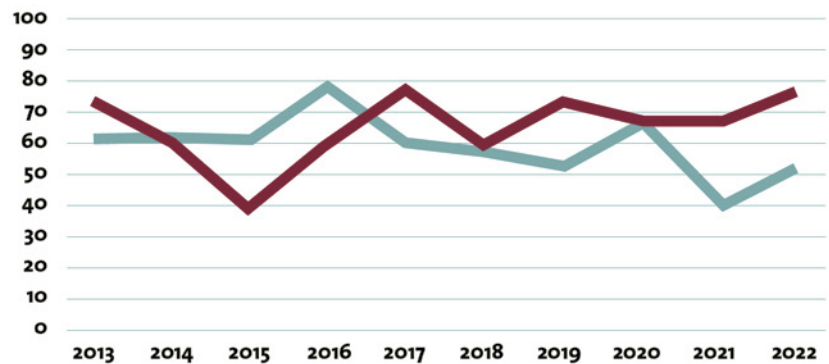

	Riita Civil	Vakuutus Insurance	Maa Land	Rikos Criminal
2013	938	170	108	985
2014	1 003	172	105	1 030
2015	881	189	73	1 024
2016	995	135	69	1 029
2017	860	148	58	965
2018	765	102	56	924
2019	724	83	47	948
2020	682	100	30	884
2021	732	60	58	936
2022	653	29	29	973

Myönnetty valitusluvat

Applications for leave to appeal, granted

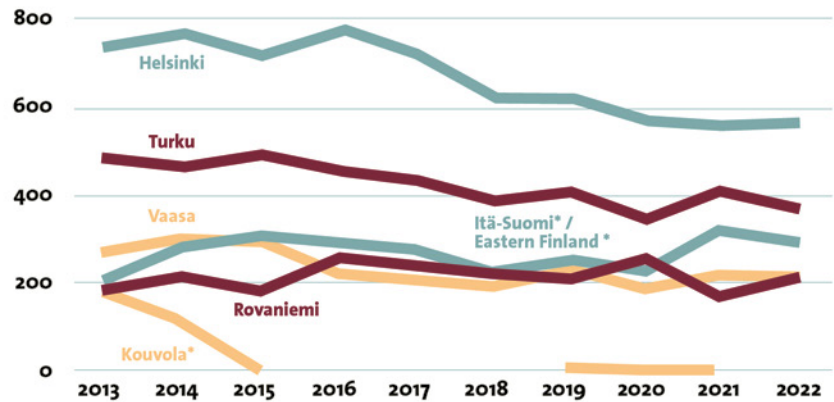
- Siviiliasiat
(riita-, vakuutus- ja maa- ja metsätalouden oikeusasiat)
Civil cases
(civil, insurance and land law cases)
- Rikosasiat
Criminal cases

	Riita Civil	Vakuutus Insurance	Maa Land	Rikos Criminal
2013	46	9	6	73
2014	56	4	2	60
2015	54	4	3	40
2016	75	1	3	60
2017	47	4	9	77
2018	50	5	2	59
2019	51	2	0	72
2020	63	2	3	68
2021	39	1	0	68
2022	48	3	1	77

Hovioikeuksista korkeimpaan oikeuteen saapuneet asiat

Cases submitted to Supreme Court from Courts of Appeal

* Itä-Suomen ja Kouvolan hovioikeudet yhdistettiin Itä-Suomen hovioikeudeksi 1.4.2014.

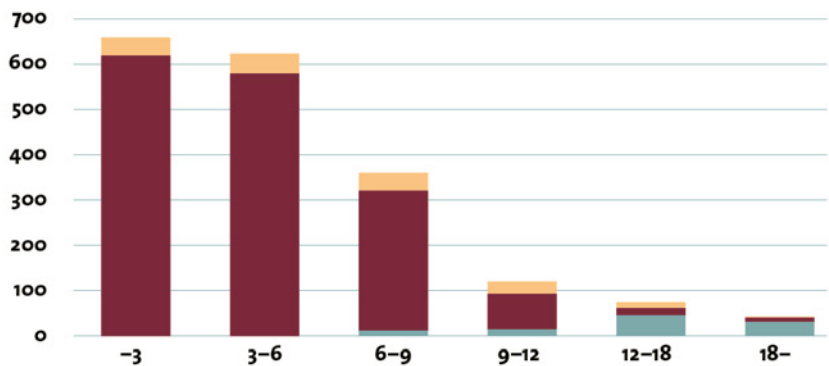
* The Court of Appeal of Kouvolaa was unified with that of Eastern Finland 1 April 2014.

	Helsinki	Itä-Suomi* Eastern Finland*	Kouvolaa*	Rovaniemi	Turku	Vaasa	Yhteensä Total
2013	741	205	181	183	486	271	2 067
2014	772	281	111	218	467	298	2 147
2015	724	309	3	184	490	294	2 004
2016	781	286		253	461	220	2 001
2017	727	275		236	441	209	1 888
2018	623	223		219	395	191	1 651
2019	622	251	2	213	408	226	1 722
2020	580	226	1	240	348	197	1 592
2021	568	328	1	183	406	211	1 697
2022	579	294		208	361	210	1 652

Keskimääräisiä käsittelyaikoja 2022

Average processing times 2022

- Ennakkopäätökset ja muut asiaratkaisut
Precedents and other cases resolved on the merits
- Valituslupahakemukset
Applications for leave to appeal
- Ylimääräisen muutoksenhaun asiat
Extraordinary remedies

Kk Months	Kaikki asiat All	Ennakkopäätökset ja muut asiaratkaisut Precedents and other cases resolved on the merits	Valituslupahakemukset Applications for leave to appeal	Ylimääräinen muutoksenhaku Extraordinary remedies
-3	670		617	39
3-6	631		578	45
6-9	365	12	308	42
9-12	127	15	79	26
12-18	84	45	16	14
18-	44	31	9	3

HENKILÖKUNTA

31.12.2022

Presidentti Leppänen Tatu
Kansliapäällikkö Norrman Wilhelm

Jäsenet

Oikeusneuvos Antila Tuomo
Engstrand Lena
Guimaraes-Purokoski Alice
Huovila Mika
Häyhä Juha
Ilveskero Mika
Kantor Ari
Koponen Pekka
Mäkelä Juha
Ojala Timo
Pulkinen Pekka (ma.)
Pynnä Tuula (virkavapaalla)
Sippo Jukka
Tammi-Salminen Eva
Tapani Jussi
Turpeinen Tuija
Uusitalo Kirsti
Välimaa Asko (virkavapaalla)

Vuonna 2022 eläkkeelle jääneet

Oikeusneuvos Marjut Jokela
1.9.2022 lukien

Oikeusneuvos Päivi Hirvelä
1.12.2022 lukien

Virastomestari Paula Karvonen
1.5.2022 lukien

Esittelijät

Esittelijäneuvos	Autio Tiina-Liisa (virkavapaalla) Heikinsalmi Minna Jutila Paula Kuparinen Kaisa Salonen Jukka-Pekka
Ma. esittelijäneuvos	Aspelund Sofia Holkeri Sanna Kemppinen Heikki Klinga Kaisa (virkavapaalla) Länsman Lauri Pihlmaa Juha
Vanhempi oikeussihteeri	Elo Elina Haga Pia Jokinen Aksu (virkavapaalla) Koskeniemi Johannes Siro Jukka (virkavapaalla)
Ma. vanhempi oikeussihteeri	Heino Heikki Immonen Minna Leino Silja Ratilainen Pauliina Ritakari-Rautio Laura (virkavapaalla)
Oikeussihteeri	Hiltunen Ville (virkavapaalla) Ingström Saara Klami-Wetterstein Paula Ravi Leena Reijonen-Schofield Marja (virkavapaalla)
Ma. oikeussihteeri	Kallio Mirka Lind Mikaela Pyöriä Matti Vähätalo Tuukka
Oa. ma. oikeussihteeri Ahvenanmaa-asiat)	Salminen Janne

Kansliahenkilöstö

Ma. apulaiskirjaaja	Ihalainen Eetu Rissanen Marja-Riitta
Ma. arkistonhoitaja	Syd Isto
Erikoissuunnittelija	Kouki Jaana-Maija
Hallinnollinen lakimies	Toltila Karri
Hallinnollinen sihteeri	Happonen Pia
Informaatikko	Tükenmez Eija
Ma. informaatikko	Mononen Tanja
Johdon sihteeri	Saastamoinen Riitta
Kirjaaja	Nurminen Marja
Osasto-/toimistosihteeri	Hyvönen Pirjo Ikonen Suvi Jaakkola Nina Katainen Merja Rantonen Oili Ruohola Terhi Rättö Outi Söderström Marjut Takkinen Pirkko Vilpa Raila
Ma. osasto-/toimistosihteeri	Kaartoaho Saija Keränen Minna Kotanen Konsta Lignell Minna Ultamo Suvi
Tarkastaja	Sillman Jorma
Ma. tarkastaja	Häggqvist Marina
Tietopalvelupäällikkö	Kokko Marjut
Ma. toimistosihteeri/ ICT-yhdyshenkilö	Saviranta Linus
Viestintäasiantuntija	Kuisma Minna
Viestintäpäällikkö	Sive Pia
Virastomestari	Koukkari Kauko (virkavapaalla)
Ma. virastomestari	Akkanen Sami Wahlstén Sauli